

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก ทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ นโยบายของรัฐบาล ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับอาชีพเสริม ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม
 - 1.1 ความหมายของอาชีพเสริม
 - 1.2 ปัจจัยที่ส่งผลถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพเสริม
 - 1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางอาชีพ
 - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน
 - 2.1 ความหมาย และลักษณะของชุมชน
 - 2.2 แนวคิดโครงสร้างสังคมชุมชน
 - 2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน
3. ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลลาดชะโด อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม

1. ความหมายของอาชีพเสริม

ความหมายของอาชีพเสริมได้มีนักวิชาการให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน อิสราพันธ์ ชูชุกิ, 2548, หน้า 5) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัวที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะฝีมือประกอบ พอสสมควร เช่น อาชีพทำของที่ระลึกด้วยวัสดุท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา เป็นต้น

ทบวงมหาวิทยาลัย (ม.ป.ป. อ้างถึงใน อิสราพันธ์ ชูชุกิ, 2548, หน้า 5) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นเจ้าของกิจการ ไม่เป็นลูกจ้างหรือรับเงินเดือนจาก นายจ้างแต่ได้รับค่าตอบแทนจากลูกค้า 2) เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงมือกระทำเองในฐานะผู้ปฏิบัติงาน 3) มีผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานโดยอาจได้เงินเดือนหรือค่าจ้างเป็นรายขึ้นก็ได้จำนวนเกินคนและ ใช้ทุนดำเนินการไม่เกิน 500,000 บาท

วาริ ถาวรวงศ์ (2548) กล่าวว่า การประกอบอาชีพเสริม คือการประกอบกิจการงานที่ทำนอกเหนือจากอาชีพหลัก โดยให้มาซึ่งรายได้ที่นอกเหนือจากเงินรายได้ประจำ

อิสราพันธ์ ชูชุกิ (2548) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ 2 รองจากอาชีพหลักและเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานอาชีพหลัก การประกอบอาชีพเสริมนั้นจะต้องไม่กระทบกับงานอาชีพหลัก อาชีพเสริมนั้น จะประกอบธุรกิจ หรือกิจการในรูปแบบใดก็ได้ และจะต้องเป็นอาชีพที่เข้าไปเสริมจากรายได้หลักเท่านั้น

เกียรติศักดิ์ แก้วมหาชัย (2551) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ชาวนาเลือกทำเพื่อให้มีรายได้ที่นอกเหนือจากการทำอาชีพหลัก

ณัฐอริยา สุขสุวรรณพร (2553) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ 2 รองจากอาชีพหลัก และเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานหลัก การประกอบอาชีพเสริมนั้น จะต้องไม่กระทบกับงานอาชีพหลัก อาชีพเสริมนั้น อาจประกอบเป็นธุรกิจ หรือกิจการในรูปแบบใดก็ได้ และจะต้องเป็นอาชีพที่มีรายได้เสริมจากรายได้หลัก

บุญมาแทน (2555) ให้ความหมายของอาชีพเสริม คืออาชีพหรือช่องทางสำรองอาชีพช่องทางทำรายได้เสริมกับอาชีพหลัก อาชีพเสริมมีมากมายหลายอาชีพที่สามารถทำได้ มีทั้งง่ายและยากตามแต่ละชนิดของอาชีพเสริมรายได้นั้น ๆ แต่จุดประสงค์จริง ๆ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมรายได้ก็คือ เงิน เพียงตัวเดียว ถ้าพึ่งอาชีพหลักบางอาชีพอาจเลี้ยงตัวเอง และครอบครัวไม่พอกับภาวะเศรษฐกิจ ปัจจุบัน หลายชีวิตจึงดิ้นรนหาช่องทางสร้างรายได้ใหม่เพิ่มเติมรายได้ประจำที่ได้รับ ในแต่ละเดือน ซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือค่าครองชีพในแต่ละเดือน จึงต้องการหาอาชีพเสริมกับอาชีพหลัก เพื่อเพิ่มเงินในกระเป๋าในแต่ละเดือนให้มากขึ้น เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและอาจมีเงินเหลือเก็บได้ ในบางกรณีอาชีพเสริมอาจทำเงินได้มากกว่าอาชีพหลัก ๆ ที่ทำอยู่หลายเท่าตัว จนบางรายทำเป็นอาชีพหลักไปก็มี

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของอาชีพเสริมได้คืออาชีพเสริม เป็นอาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจในครอบครัว และเป็นอาชีพที่เพิ่มจากอาชีพที่ทำเป็นประจำอยู่แล้วเพื่อเพิ่มรายได้ ให้มากยิ่งขึ้น เป็นอาชีพที่สามารถดำเนินการได้โดยลงทุนน้อย กำลังกายค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งตนเอง เป็นอาชีพที่เน้นความเป็นอิสระเป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ 2 รองจากอาชีพหลัก และเป็นการหารายได้เพิ่มให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานหลัก อาชีพเสริมเป็นอาชีพที่ช่องทางสำรอง เป็นช่องทางทำรายได้เสริมกับอาชีพหลัก เพื่อเป็นการหารายได้เสริมเพื่อมาจุนเจือรายได้ในครอบครัว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพเสริม

จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกอบอาชีพเสริม สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ (Clegg & Barrow, 1984 อ้างถึงใน ณัฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553)

2.1 ด้านคุณลักษณะส่วนตัว

คุณลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะส่วนตัว เป็นปัจจัยภายในตัวเองของผู้ประกอบอาชีพที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอิสระนั้น ประกอบด้วย คุณสมบัติที่จำเป็น 12 ประการ คือ 1) มีแรงจูงใจ 2) มีความคิดริเริ่ม 3) รู้จักถอยเพื่อที่จะสู้ 4) มีความสามารถที่จะทำอะไรให้ได้ดี 5) มีความอดทน 6) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 7) มีความมั่นคงทางอารมณ์ 8) มีความสามารถในการเข้ากับผู้อื่น 9) มีความไวในความเข้าใจและวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ 10) มีความละเอียด 11) มีความสามารถในการเขียนและพูด 12) มีแรงกายและแรงใจ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2535 อ้างถึงใน ณัฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553)

กล่าวถึง ในด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ประกอบอาชีพนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานในด้านเทคนิควิธีการของการประกอบอาชีพอิสระแต่ละอาชีพ 2) ความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง 3) ความรู้พื้นฐานในการทำธุรกิจ 4) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการริเริ่มประกอบอาชีพอิสระ 5) ทักษะในการทำงานและติดต่อกับคนทั้งลูกจ้างและลูกค้า 6) ทักษะในการผลิต การขาย หรือการบริการ 7) ทักษะในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพอิสระ 8) ประสบการณ์ทำงาน ส่วนสำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพเสริม ดังนี้ 1) กล้าเสี่ยง อาชีพอิสระเป็นการประกอบธุรกิจส่วนตัว จึงต้องมีการลงทุนในขณะที่ยังเป็นลูกจ้างไม่ต้องลงทุนอะไร ซึ่งการลงทุนย่อมมีความเสี่ยง เพราะไม่รู้ว่าจะผลลัพธ์จะออกมาอย่างไร ดังนั้น ก่อนที่จะตกลงใจประกอบอาชีพใดจึงต้องพิจารณา วิเคราะห์ และไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนก่อน 2) ความคิดสร้างสรรค์ การประกอบอาชีพอิสระมิได้ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ เนื่องจากผู้ประกอบอาชีพอิสระต้องเป็นนายของตนเอง ดังนั้น ในการปรับปรุงสินค้าหรือบริการสามารถทำได้อย่างมีอิสระเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรในการดำเนินธุรกิจ 3) ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้ประกอบอาชีพอิสระ จะต้องมีความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจการของตนเองให้อยู่รอด และฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ 4) ความอดทนการดำเนินธุรกิจย่อมมีกำไร และขาดทุน โดยเฉพาะเมื่อเริ่มประกอบการอาจต้องประสบปัญหาและอุปสรรคบ้าง ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ประกอบการจึงต้องพร้อมที่จะยอมรับข้อผิดพลาดและนำมาแก้ไขด้วยความอดทนไม่ท้อถอย

5) การมีวินัยในตนเอง การประสบความสำเร็จในอาชีพซึ่งเราเป็นเจ้าของกิจการเอง จำเป็นต้องมีวินัย มีกฎระเบียบ ทำงานสม่ำเสมอ มิเช่นนั้นอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ 6) มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานที่มีเกียรติหรือไม่ ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องรักในงานที่ทำ และให้เกียรติกับงานนั้น ๆ เสมอ 7) มีความรอบรู้ การประกอบอาชีพอิสระจะต้องรับรู้ข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ประโยชน์ของการรับรู้ข่าวสารจะทำให้สามารถปรับปรุงธุรกิจของตนเองให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ผลที่ได้คือกำไรนั่นเอง 8) มีมนุษยสัมพันธ์ การประกอบอาชีพอิสระจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดี เพื่อผลประโยชน์ในธุรกิจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า บุคคลรอบข้างหรือคู่แข่งก็ตาม เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีจะทำให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานอย่างยิ่ง 9) มีความซื่อสัตย์ ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อลูกค้า การบริการลูกค้าให้เกิดความประทับใจในการขายสินค้าหรือบริการและกลับมาใช้บริการอีกเป็นหัวใจสูงสุดเพื่อผลประโยชน์ต่อธุรกิจและต่อตนเองในที่สุด 10) มีความรู้พื้นฐานในการเริ่มทำธุรกิจ การที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เราควรได้รู้จักสิ่งที่ทำอย่างน้อยให้รู้ว่าทำจากอะไร ชื่อวัตถุดิบจากไหน ตลาดอยู่แหล่งใด และหากต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติมจะหาได้จากที่ไหน 11) มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพอิสระ เมื่อมีความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระแล้ว อีกทั้งยังต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพนั้น ๆ เช่น หากเป็นช่างเสริมสวยก็ต้องพัฒนาตนเองให้ดูสวยงาม เมื่อลูกค้าเห็นจะได้ดูน่าเชื่อถือหรือหากเลือกที่จะขายอาหาร ผู้ขายก็ควรแต่งตัวให้ดูสะอาด ไม่สุบบุหรี่ยะทำอาหาร เป็นต้น (สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่, 2555)

2.2 ด้านครอบครัว

ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสำคัญกับทุกขั้นตอนของการประกอบอาชีพเสริม สถาบันทางสังคมที่คอยช่วยเหลือและผลักดันการเข้าสู่อาชีพอิสระได้แก่ 4 สถาบัน คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันภาครัฐบาล และสถาบันเอกชน โดยสำหรับสถาบันครอบครัวนั้น มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ โดยเป็นภูมิหลังทางครอบครัวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและค่านิยมของสมาชิก หากครอบครัวประกอบธุรกิจ ก็จะปลูกฝังให้สมาชิกเป็นผู้สืบทอดกิจการ หรือถ้าครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ก็จะเป็นแรงผลักดันให้สมาชิกรู้จักขวนขวายและพยายามหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

2.3 ด้านสถานศึกษา

ปัจจุบันด้านสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการช่วยให้บุคคลมีโอกาเลือกที่จะประกอบอาชีพเสริมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกอาชีพหลัก หรืออาชีพเสริม ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสทราบถึงความต้องการความชอบของตนเอง โดยเฉพาะการได้รับการศึกษาในวิชาแนะแนว จะทำให้

ได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังทำให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง การพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง และการวางแผนอนาคต

2.4 ด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม นี้มีผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี เช่น การขยายตัวของตลาด ค่านิยมหรือกระแสนิยมของกลุ่มลูกค้า นโยบายการส่งเสริมของภาครัฐ การนำวิทยาการสมัยใหม่มาช่วยในการบริหารจัดการ เป็นต้น

นอกจากนี้ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2535 อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ พบว่า ผู้ที่มีรูปแบบในการเข้าสู่การประกอบอาชีพอิสระนั้นจะได้รับอิทธิพลจากการประกอบอาชีพของบิดามารดา สามีหรือภรรยา คนใกล้ชิดซึ่งที่ประสบความสำเร็จ และทดลองทำหลายอาชีพ โดยมีเหตุผลและแรงจูงใจ ดังนี้

1. บิดามารดาหรือสามีภรรยาทำมาก่อน
2. รายได้ดีมองเห็นช่องทางในการยกฐานะตนเองได้
3. ได้ประสบการณ์ตอนเป็นลูกจ้าง
4. เรียนมาโดยตรง
5. ไม่ชอบการเป็นลูกน้อง ชอบความเป็นอิสระ
6. มีบุคคลมาชักชวนแนะนำและให้การสนับสนุน

ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร (2553) สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพเสริมว่า การประกอบอาชีพเสริม ของแต่ละบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานครอบครัวหรืออาชีพของบรรพบุรุษ ความต้องการความก้าวหน้า ความต้องการด้านผลตอบแทนการมีความรู้หรือทักษะหรือเป็นสิ่งที่ตนเองสนใจ การชอบความเป็นอิสระในการทำงาน และมีคนชักชวนหรือสนับสนุน

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพเสริมนั้น ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการประกอบอาชีพเสริม นั้นประกอบด้วยประกอบด้วยคุณสมบัติที่จำเป็น 12 ประการ คือ 1) มีแรงจูงใจ 2) มีความคิดริเริ่ม 3) รู้จักถอยเพื่อที่จะสู้ 4) มีความสามารถที่จะทำอะไรให้ได้ดี 5) มีความอดทน 6) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 7) มีความมั่นคงทางอารมณ์ 8) มีความสามารถในการเข้ากับผู้อื่น 9) มีความไวในความเข้าใจและวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ 10) มีความละเอียด 11) มีความสามารถในการเขียนและพูด 12) มีแรงกายและแรงใจ และผู้ประกอบอาชีพเสริมจำเป็นต้องมีความชอบ ความถนัด มีความรู้ทักษะ และมีประสบการณ์ ทั้งในด้านความรู้พื้นฐานในด้านเทคนิควิธีการของการประกอบอาชีพเสริม

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ

ฮอปพอก (Hoppock, 1935 อ้างถึงใน ฌ็องรียา สุขสุวรรณพร, 2553) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ (Hoppock Composite Theory) ว่าการพัฒนาอาชีพเริ่มจากการที่บุคคลเริ่มตระหนักว่า มีอาชีพบางชนิดที่จะทำให้เขาได้รับความพึงพอใจ และสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้โดยกล่าวว่า “การเลือกอาชีพจริง ๆ เราทุกคนมีความรู้สึกเกี่ยวกับความต้องการในอาชีพใดอาชีพหนึ่งมานานแล้ว และทัศนคติต่ออาชีพบางชนิดนี้จะเป็นผลต่อทิศทางการเลือกอาชีพของเราภายหลัง”

สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก) การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพที่มีการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าอยู่ตลอดเวลา โดยมีส่วนครองตลาดได้ตามต้องการของผู้ผลิตแสดงถึงความมั่นคงในอาชีพ

สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2551 ข) การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพที่มีการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าอยู่ตลอดเวลา โดยมีส่วนครองตลาดได้ตามความต้องการของผู้ผลิต แสดงถึงความมั่นคงในอาชีพ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้ผลิต ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพเป็นความจำเป็นและสำคัญมากในการพัฒนาอาชีพ หรือพัฒนาธุรกิจ โดยการนำเอาความสามารถออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการประสมผลสำเร็จอย่างงดงาม

โทลเบิร์ต (Tolbert, 1980, p. 31 อ้างถึงใน ฌ็องรียา สุขสุวรรณพร, 2553) ระบุว่า การพัฒนาทางอาชีพ หมายถึง กระบวนการที่ต่อเนื่องของชีวิตบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยมทางอาชีพการประมวลความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางอาชีพการเรียนรู้ เกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพ และการได้ทดลองสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การเรียนรู้ เกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพ และการได้ทดลองสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น การทำงานครึ่งเวลาหรือเต็มเวลา และการพักผ่อนจากการทำงาน เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 อ้างถึงใน ธิชาติ ยัฒนสาร, 2551) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาอาชีพว่า หมายถึง กระบวนการพัฒนาความเชื่อ ค่านิยม ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนความรู้ ที่เกี่ยวกับโลกอาชีพ ซึ่งการพัฒนาบุคคลในด้านอาชีพจึงเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพ ตลอดจนการตั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตและการทำงาน

สมิต สัจฉกร (2538 อ้างถึงใน ธิชาติ ยัฒนสาร, 2551) กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาอาชีพว่าเป็นกิจกรรมทางการบริหารงานบุคคลเพื่อการดำเนินงานให้พนักงานที่มีความสามารถสูงให้ได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าด้วยการจัดทำแผนเกี่ยวกับหน้าที่งาน และการจัดการเกี่ยวกับหน้าที่การทำงาน

ทงทงเต็ม (2538 อ้างถึงใน ธิวดิ ยัฒสาร์, 2551) กล่าถึง แนวทางการพัฒนาอาชีพว่า เป็นกระบวนการพัฒนาความก้าวหน้าของพนักงานตามสายอาชีพงานเดิม เพื่อให้พนักงานประสบความสำเร็จก้าวหน้าและองค์กรได้รับประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลสูงสุด

ธิวดิ ยัฒสาร์ (2551) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอาชีพว่า หมายถึง กระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาอาชีพของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการและพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จในงานอาชีพให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในการเลื่อนตำแหน่งแต่งตั้งรวมทั้งการที่บุคคลรู้จักตนเองว่ามีความถนัดความสามารถด้านใด สามารถเลือกทำงานในสิ่งที่ตนมีทักษะมีความรู้ความสามารถ ตรงตามความถนัดความต้องการของตนเองเพื่อความมั่นคงก้าวหน้าในอาชีพและมีผลตอบแทนที่เหมาะสมความพึงพอใจของตน มีความอดทน ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมในอาชีพ ที่ปฏิบัติอยู่ รับผิดชอบในงานที่ทำทั้งยังรู้จักแสวงหาความรู้ และทักษะ มีการพัฒนาฝีมือแรงงานโยการฝึกฝนอบรมเทคนิคในการทำงานให้ทันโลก เหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้องค์กร นั้นอยู่ได้โดย มีอ่อนจุดแข็งขององค์กรมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงจะช่วยให้การทำงานในอาชีพนั้นประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทำให้การทำงานในองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม

ซูเปอร์ (Super, 1957, pp. 99-108 อ้างถึงใน ณัฐธริยา สุขสุวรรณพร, 2553) ได้ศึกษา ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ ว่าการเลือกอาชีพและสรุปรวบรวมตั้งเป็น ทฤษฎีการเลือกอาชีพขึ้น โดยใช้ชื่อทฤษฎีว่า “ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ” (Theory of Vocational Development) ซูเปอร์ใช้คำว่า “การพัฒนา” หมายความว่ากว้าง ซึ่งรวมถึง ความชอบ การเลือก การพิจารณาตัดสินใจ และการเข้าประกอบอาชีพ และเกี่ยวข้องกับ ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความรู้รากฐานเบื้องต้นของทฤษฎีมีอยู่ 12 ประการ คือ

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ทฤษฎีของความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลักสำคัญ ทั้งด้านที่เกี่ยวกับการศึกษา และจิตวิทยาทางอาชีพ เพราะบุคคลย่อมแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ดังนั้น การเลือกอาชีพของบุคคลก็ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ความสามารถหลาย ๆ อย่างในตัวบุคคล (Multipotentiality) บุคคลแต่ละคนมีจิตความสามารถประจำตัวของแต่ละบุคคล ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในงานอย่างใด อย่างหนึ่งหรือพอใจในงานอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่จะนำเอาคนหนึ่งไปเปรียบกับอีกคน หนึ่งไม่ได้ ทุกคนจะมีความสามารถเฉพาะตัว แต่มีคนละอย่าง

3. กระบวนการของความสามารถในอาชีพ (Occupational Ability Patterns) อาชีพแต่ละอาชีพมีกระบวนการของความสามารถเฉพาะของแต่ละอาชีพ เช่น ความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ นั่นคือ อาชีพหนึ่ง ๆ ก็ต้องการบุคคลที่มีความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพต่างไปจากอีกอาชีพหนึ่ง

4. การเลียนแบบบทบาทของรูปแบบ (Identification and Role of Models) บุคคลส่วนมากจะเลียนแบบบิดามารดาหรือบุคคลอื่น ในด้านการประกอบอาชีพ วัยรุ่นจะสนใจโดยการเลียนแบบอาชีพจากผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรจะเป็นรูปแบบที่ดีให้แก่เด็ก

5. ความต่อเนื่องของการตัดสินใจเลือกจะต้องจัดให้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuous Process) ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ หรือ ทำงานอยู่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และประสบการณ์ ดังนั้น การเลือกและการตัดสินใจก็ต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป

6. ช่วงของชีวิต (Life Stage) กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตามช่วงชีวิตของบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 ขั้นของการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 14 เป็นระยะที่เด็กกำลังเจริญเติบโต

6.2 ขั้นของการสำรวจ (Exploration Stage) ระหว่างอายุ 14-25 ปี เป็นช่วงที่ บุคคลพยายามทำความเข้าใจตนเอง ทดลองสวมบทบาทของผู้ใหญ่ เช่น การหาความรู้ การหาอาชีพ และการหาตำแหน่งในสังคม

6.3 ขั้นของการสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) ระหว่างอายุ 25-45 ปี เป็นช่วงที่บุคคลคิดมีครอบครัว มีบทบาทในสังคม มีอาชีพแน่นอน มีงานทำมั่นคง และมี บ้านอยู่อาศัย

6.4 ขั้นของชีวิตมั่นคง (Maintenance Stage) ระหว่างอายุ 45-65 ปี เป็นช่วง ที่เห็นความสำคัญของครอบครัว พยายามที่จะมีหน้าตา หาความก้าวหน้าในการทำงาน

6.5 ขั้นของความเสื่อม (Decline Stage) ตั้งแต่อายุ 65 ปี ถึงตาย เป็นช่วงที่ ทำงานน้อย และ มีความรับผิดชอบน้อย และมีบทบาทในสังคมน้อย

7. กระบวนการของอาชีพ (Career Patterns) กระบวนการของอาชีพขึ้นอยู่กับระดับสังคม เศรษฐกิจ และโอกาส ซึ่งกระบวนการของอาชีพนี้ได้แก่ระดับสูงต่ำของอาชีพ ความถี่ในการเปลี่ยนงาน อาชีพบางอย่างทำให้เปลี่ยนงานบ่อย แต่อาชีพบางอย่างก็ไม่ต้องเปลี่ยนงานบ่อย ๆ

8. การพัฒนาอาชีพควรได้รับการแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนา อาชีพอย่างเหมาะสม โดยการให้ทดลองฝึกงานบ้างตามโอกาสอันควร

9. การพัฒนาอาชีพเป็นผลของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (Development of The Result of Interaction) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากบ้าน การได้รับการศึกษาจากโรงเรียน และจากสังคม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยประเมินแปลความหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและทดลองวางแผนเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างความคิดเกี่ยวกับตนเอง เช่น รู้จักความสนใจ รู้จักความถนัด และความสามารถของตนเอง ที่จะเป็นไปได้จริง

10. การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการประกอบอาชีพ (The Dynamics of Career Patterns) กระบวนการประกอบอาชีพนี้ขึ้นอยู่กับระดับสังคม เศรษฐกิจ ของบิดามารดา สติปัญญา ความสามารถ และความสนใจ ของบุคคลซึ่งไม่คงที่ เช่นเดียวกับการพัฒนา ของบุคคลตามช่วงของการเจริญเติบโต (The Growth Stage) และระยะต้นของช่วงการสำรวจ (The Early Exploration Stage) บุคคลจะมีความเข้าใจเพียงเล็กน้อยต่อกระบวนการ พัฒนาอาชีพแต่ความเข้าใจอันเล็กน้อยนี้จะมีประโยชน์สำหรับกระบวนการประกอบอาชีพ ในช่วงของการเจริญเติบโตระยะสุดท้ายของการสำรวจ (Late Exploratory Stage) การสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) และขั้นของชีวิตที่มั่นคง (Maintenance Stage)

11. ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่ง และ บทบาทของบุคคล (Job Satisfaction: Individual Differences, Status and Role) บุคคลจะ พึงพอใจในงาน ถ้านงานนั้นไปกับวิถีชีวิต ความสามารถ และการ ได้สวมบทบาทตามบุคคล นั้นต้องการ ระดับของความพอใจขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเอง ของบุคคล

12. งานคือวิถีทางของชีวิต (Work is a Way of Life) งานเป็นวิถีทางแห่งชีวิตของ บุคคล ได้ค้นพบทางออกที่ใช้แสดงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมของ บุคคลนั้น ๆ และความสามารถกระทำได้ตามบทบาทที่บุคคลนั้นเลือกสรรแล้ว

นอกจากนั้น ซุปเปอร์ (Super, 1957, หน้า 185-190 อ้างถึงใน ฉန္ฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553) ยังได้เสนอหลักเกี่ยวกับการพัฒนาทางอาชีพไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มสนใจเลือกอาชีพ ไปจนถึงประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงเป็นระยะเวลานาน

2. การพัฒนาทางอาชีพ เป็นขั้นตอน และมีระเบียบแบบแผน

3. บุคคลจะมองเห็นความจริงเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุ เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่

4. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง เริ่มตั้งแต่ก่อนวัยรุ่น และเข้าใจชัดเจน เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น

5. วิธีและอัตราการเคลื่อนไหวของแต่ละบุคคลจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบิดามารดา ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

7. ความพอใจในงานและชีวิตขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของความสามารถ ความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพในงานอาชีพ

8. บุคคลจะเลียนแบบจากบิดามารดาโดยทางอ้อม ซึ่งมีบทบาทต่อการเลือก อาชีพด้วย

9. การพัฒนาทางอาชีพดำเนินไปตลอดเวลา

10. คุณสมบัติของบุคคลหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับอาชีพหนึ่ง

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1974, pp. 37-40 อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553)

แบ่งช่วงการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะเพ้อฝัน (Fantasy Period) คือระยะที่เด็กมีอายุ 0-10 ปี เป็นช่วงวัยเด็ก ตอนต้นถึง 10 ปี เป็นระยะที่เด็กคิดฝันเอาเองว่า โตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไร โดย ความคิดนี้อาจได้รับ อิทธิพลมาจากโทรทัศน์ ผู้ปกครอง และสื่อต่าง ๆ เช่น เด็กอาจเพ้อฝัน จะเป็นทหาร ตำรวจ แพทย์ พยาบาล วิศวกร โดยที่มิได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าจะเป็นไปได้ หรือไม่ แต่เป็นสิ่งที่ฝัน เนื่องจาก ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเอง

2. ระยะการเปลี่ยนแปลง (Tentative Period) คือระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง 11-17 ปี เป็น ระยะเวลาการเลือกอาชีพแต่ก็ยังไม่ตกลงใจแน่นอน เริ่มจากการที่เด็กสังเกต พบว่า มีกิจกรรมบาง ชนิดที่เขาสนใจ และชอบมากกว่ากิจกรรมอื่น ต่อมาก็เริ่มรู้สึกว่าเขา ทำกิจกรรมที่สนใจได้ดีกว่า กิจกรรมชนิดอื่น การเลือกอาชีพในระยะนี้ การตัดสินใจ เกี่ยวกับการเลือกที่ยึดองค์ประกอบ เกี่ยวกับตนเองเช่นคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ค่านิยมของตนเอง ช่วงนี้แบ่งระยะ การเปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 ขั้นย่อยคือ

2.1 ขั้นความสนใจ (Interest Stage) เป็นช่วงของเด็กวัยระหว่างอายุ 11-12 ปี เด็กจะ เลือกอาชีพตามความสนใจ ซึ่งส่วนมากจะสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะ เพ้อฝัน อาจตั้งคำถาม ว่า สนใจอาชีพอะไร หรืออยากทำงานอะไร

2.2 ขั้นคำนึงถึงความสามารถ (Capacity Stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ ระหว่าง 13-14 ปี จะเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสามารถ โดยการประเมินความสามารถ ตนเองว่าสามารถทำ อะไรได้ดีกว่าผู้อื่นบ้าง เพราะเริ่มเรียนรู้ว่าการเลือกที่อาศัยความสนใจอย่างเดียวอาจผิดพลาดได้

2.3 ขั้นคำนึงถึงค่านิยม (Value Stage) เป็นช่วงของเด็ก อายุระหว่าง 15-16 ปี ซึ่งจะ เริ่มรู้ถึงค่านิยม และสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขา สิ่งที่เขาต้องการคือ เงิน เกียรติยศ โอกาสในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยมเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับ การเลือกอาชีพของเขา

2.4 ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition Stage) เด็กอายุ 17 ปี จะเริ่มรู้จัก พิจารณาจากข้อเท็จจริง มีการนำเอาความสนใจ ความสามารถและค่านิยมของตนเองมา พิจารณาเลือกอาชีพ มีการวางแผนบ้าง แต่ยังไม่เป็นการตัดสินใจที่แน่นอน

3. ระยะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) เป็นระยะของเด็กที่มีอายุระหว่าง 17-20 ปี ซึ่งเป็นระยะที่เด็กพิจารณาตนเองและอาชีพประกอบกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพจะเป็นการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง ระยะนี้เป็นระยะ แสวงหาข้อเท็จจริงจากอาชีพต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพให้เป็นไป อย่างถูกต้อง โดยคำนึงถึงโอกาสข้อจำกัดและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ระยะนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อย คือ

3.1 ขั้นสำรวจอาชีพ (Exploration) เป็นขั้นที่บุคคลจะสำรวจว่าอาชีพใดจะ เหมาะกับเขาบ้าง เด็กจะมีการประเมินตนเอง ในพฤติกรรมทางอาชีพของเขาอย่าง ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

3.2 ขั้นรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (Specification Stage) เด็กจะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ไม่ใช่เป็นการคิดกว้าง ๆ ลอย ๆ เท่านั้นว่าจะประกอบ อาชีพใด เช่น ไม่ใช่ว่าบอกเพียงแค่ว่าจะเรียนวิชาทางการศึกษา แต่จะเน้นชัดไปว่าเป็นสาขา อะไร เช่น สาขาเกษตรกรรม เป็นต้น

3.3 ขั้นตัดสินใจเลือกอาชีพ (Specification Stage) เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการเลือกอาชีพในขั้นนี้บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงอาชีพเดียวเช่น วิศวกร หรือ ทันตแพทย์

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1974 อ้างถึงใน จิรนนท์ ไวยศรีแสง, 2552) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาอาชีพของ ตั้งแต่ระยะเพื่อผ่นจนถึงขั้นสุดท้าย ของระยะเลือกอาชีพตามความเป็นจริง กินเวลาประมาณ 10 ถึง 15 ปี ทุกระยะและทุกขั้นตอนของการเลือกอาชีพดังกล่าว (Ginzberg and Associates) ตระหนักดีว่าได้เป็นไปได้โดยประมาณเท่านั้นทั้งนี้ก็เพราะสังคมทุกสังคมในปัจจุบันมีความสับสนมากขึ้น และก็มีอาชีพเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก และนอกจากนั้นบุคคลแต่ละคนยังมีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สภาพร่างกาย และจิตใจอีกด้วย ตำรวจได้พบว่า ขั้นทั้งสามที่เกิดกับบุคคลนั้นเร็วกว่าที่ Ginzberg and Associates ได้กล่าวไว้ในแนวคิด Ginzberg and Associates จึงนับว่ามีประโยชน์ต่อการแนะแนวอาชีพโดยเฉพาะการช่วยแนะแนวได้ตระหนักว่า การตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลไม่ได้ทำได้ช่วยระยะเวลาอันสั้น แต่จะต้องเป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนาน

ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากทฤษฎีของซูเปอร์ และกินซ์เบิร์ก (Super & Ginzberg) ไทด์แมน และ โอฮารา (Tideman & O'Hara, 1963 อ้างถึงใน ณัฐธริยา สุขสุวรรณพร,

2553) ได้แบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ตามทฤษฎีเช่นเดียวกัน เพียงแต่ได้เพิ่มเติมให้ละเอียด ให้ชัดเจน และเน้นเรื่องของการตัดสินใจ ว่าสิ่งสำคัญสำหรับการ ด้านอาชีพ ทำให้บางครั้งทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า A decision Making and Adjustment Theory of Vocational Development

ไทด์แมน และ โอฮารา (Tideman & O'Hara, 1963 อ้างถึงใน ฌูริยา สุขสุวรรณพร, 2553) มองเรื่องของพัฒนาการอาชีพว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ การทำงานเป็นวิธีการแสดงออกทางบุคลิกภาพ และเป็นการปรับตัวทางสังคม การแสดงออกทางบุคลิกภาพนี้ หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคนได้แสดงออกซึ่ง ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (ที่ทำให้เขาแตกต่างออกไปจากผู้อื่น) ส่วนการปรับตัว ทางสังคม เป็นการที่บุคคลพยายามปรับตัวเองเข้ากับผู้อื่น เพื่อเขาจะได้เป็นที่ยอมรับใน สังคม และได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ และอาชีพ ที่จะเห็น ได้ชัดเจนจากการที่บุคคลต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจ เขาได้ย้ำเรื่องของตัดสินใจว่าเป็น หัวใจของพัฒนาการทางอาชีพ การตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นในด้านของการเรียน การทำงาน หรือกิจกรรมประจำวัน ล้วนมีส่วนเสริมสร้างที่จะทำให้เป็นรูปแบบของพัฒนาอาชีพของ บุคคลผู้นั้น เขาได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจออกเป็น 2 ระยะ

1. ระยะการคาดการณ์ล่วงหน้า (Period of Anticipation) แบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ 4 ขั้น คือ

1.1 ขั้นการสำรวจ (Exploration) เกิดเมื่อบุคคลพิจารณามองเห็นทางเลือก หลายทาง จึงเริ่มสำรวจทางเลือกเหล่านั้น

1.2 ขั้นเห็นรูปแบบทางเลือกเด่นชัดขึ้น (Crystallization) บุคคลเริ่มมองเห็นว่าทางเลือกใดที่เป็นไปได้ และตัดทางเลือกที่เป็นไปไม่ได้ทิ้งไป

1.3 ขั้นการเลือก (Choice) เลือกอาชีพที่ชอบมากกว่าอาชีพอื่น และจัดอันดับ อาชีพที่ต้องการ

1.4 ขั้นเจาะจงตัวเลือก (Specification) เมื่อเลือกอาชีพที่สนใจแล้ว ก็จะไปหา ข้อมูลรายละเอียดของอาชีพนั้น ๆ เช่น ลักษณะงาน การฝึกอบรม การหาแหล่งงาน เป็นต้น

2. ระยะการดำเนินงานตามแผนการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) มี 3 ขั้นย่อย คือ

2.1 ขั้นอุปมาน (Induction Stage) บุคคลก้าวเข้าสู่งานอาชีพที่ได้วางเป้าหมาย เลือกไว้ และอาจต้องปรับตัวโดยปฏิบัติตามกลุ่มอาชีพที่เขาปฏิบัติกัน

2.2 ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามปรับ หรือผสมผสานเป้าหมายของกลุ่มเข้ากับเป้าหมายของตนเอง อาจเป็นการประนีประนอม หรือคล้อยตาม เพื่อกลายเป็นสมาชิกของกลุ่มไปในที่สุด

2.3 ขั้นการอนุรักษ์ (Maintenance) เป็นขั้นที่บุคคลหาความสมดุล มั่นคงใน งานเกิด ความพึงพอใจว่างานนั้นเหมาะกับเขา

ในกรณีที่บุคคลไม่สามารถผสมผสานเป้าหมายของกลุ่ม เข้ากับเป้าหมายส่วนตัว หรือ เขาอาจไม่พอใจกับการเลือกอาชีพของเขา เขาอาจแสวงหาอาชีพใหม่ และเริ่มกระบวนการตัดสินใจ ใหม่อีกครั้งก็ได้ ซึ่งการตัดสินใจครั้งที่สองก็อาจนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ได้ เช่นกัน

ไทด์แมน และ โอฮารา เชื่อว่ากระบวนการพัฒนาในแต่ละขั้นเป็นสิ่งที่ย้อนกลับใหม่ได้ เช่น บุคคลซึ่งที่อยู่ในขั้นเจาะจงตัวเลือก อาจย้อนกลับไปอยู่ในขั้นการเลือกใหม่ ก็ได้เท่า ๆ กับที่จะ ไปอยู่ในขั้นอุปมานได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อว่าในเรื่องของการตัดสินใจ นั้น คนเราสามารถ เปลี่ยนแปลงได้เสมอ สิ่งเดิมที่เคยตัดสินใจไปแล้วอาจนำมาพิจารณาใหม่ ถ้ามีตัวแปรใหม่เกิดขึ้น แต่โดยทั่ว ๆ ไป แล้วบุคคลมักจะดำเนินตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่ม ตัดสินใจไม่ถูก ไปจนกระทั่งถึง ตัดสินใจได้ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในที่สุด

สำหรับ ซูเปอร์ (Super, 1957 อ้างถึงใน วาริ ถาวรรุ่งกิจ, 2548) เสนอทฤษฎีพัฒนาการ ด้านอาชีพ (Super's Theory of Vocational Development) โดยการเสนอหลักการว่า

1. พัฒนาการด้านอาชีพ เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ความสนใจ ในอาชีพ ความสามารถ สภาพการณ์ที่บุคคลดำรงชีวิต และทำงาน ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และประสบการณ์

2. คุณสมบัติของแต่ละคน จะมีความเหมาะสมกับอาชีพหลายอย่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านความถนัด ความสนใจ ความสามารถ และบุคลิกภาพ ย่อมจะเลือกงานที่ แตกต่างกัน

3. ลักษณะอาชีพ ความมั่นคงในการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว ความสามารถทางสติปัญญา บุคลิกภาพ และ โอกาสที่แต่ละบุคคลได้รับตลอดจน การปรับตัวในอาชีพที่มีไม่เท่ากัน

4. การส่งเสริมให้มีการพัฒนาการด้านอาชีพ ทำได้โดยส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถ ให้เต็มที่ ให้รู้จักสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลักษณะของตนและสิ่งแวดล้อม

5. กระบวนการพัฒนาทางด้านอาชีพเกี่ยวกับการพิจารณาตนเองของบุคคล

6. การพิจารณาตนเองด้านการเลือกอาชีพ ได้ก่อตัว และชัดเจนขึ้นในช่วงวัยรุ่น และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุมากขึ้น

7. องค์ประกอบเกี่ยวกับความจริงทั้งหลาย ทั้งลักษณะของตนเอง และลักษณะของ สังคม มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุมากขึ้น

8. การเลือกอาชีพ และระดับของอาชีพ มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ระดับการศึกษา และความต้องการของตลาดแรงงาน

9. ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกรักในทางที่ดีต่อตนเอง

10. การประกอบอาชีพของบุคคลเป็นการกำหนดวิถีชีวิต

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ หรือการพัฒนาการทางอาชีพนั้น เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ลึบซับซ้อน เกิดในช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิตของบุคคลและเป็นการตัดสินใจแต่ละครั้งก็มีผลต่อเนื่องไปถึง การตัดสินใจอื่น ๆ ที่ตามมาในบางครั้ง การตัดสินใจก็อาจจะไม่ได้เกิดตามขั้นตอน ลงมาทีละเรื่อง ในชีวิตจริงของเราบ่อยครั้งจะ พบว่ามีหลายสิ่งที่เราจำเป็นต้องเลือกตัดสินใจในเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้ยากสำหรับบุคคลหลายคนที่จะต้องเลือกตัดสินใจในตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับเขา เพราะ การเลือกแต่ละครั้งนั้น ผลที่ตามาจะมีอิทธิพลต่ออนาคตของบุคคลเสมอ หน้าที่ของผู้ให้บริการแนะแนว จึงควรตระหนักในความสำคัญของการตัดสินใจโดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวกับอาชีพที่เด็กต้องการประกอบในอนาคต และพยายามช่วยบุคคลให้มีอิสรภาพในการตัดสินใจให้มากที่สุด เพื่อผลประโยชน์และความพึงพอใจและเพื่อชีวิตในอนาคตที่สมบูรณ์ของบุคคลผู้นั้นเอง

4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1974 อ้างถึงใน วารี ถาวรรุ่งกิจ, 2548, หน้า 16) ได้สรุปกระบวนการเลือกอาชีพของบุคคลไว้ดังนี้

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (Process) มากกว่าการตัดสินใจเพียงครั้งเดียว ค่านิยม สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง คุณลักษณะทางจิตวิทยา มีผลต่อกระบวนการนี้
2. กระบวนการเลือกอาชีพจะเป็นไปตามขั้นตอนและจะไม่ย้อนกลับ
3. การเลือกอาชีพเป็นการประนีประนอมระหว่างความต้องการและความเป็นจริงในการเลือกโดยคำนึงถึงความสามารถและเป้าหมายที่ต้องการ

ต่อมา กินซ์เบิร์ก ได้ปรับปรุงหลักบางประการในทฤษฎี ในระดับอายุแรกหรือระดับอายุ 20 กว่าปี ดังนี้

1. กระบวนการเลือกอาชีพและการพัฒนาการด้านอาชีพ (The Process of Vocational Choice and Development) เกิดขึ้นตลอดชีวิตเปิดกว้าง การวิจัยเกี่ยวกับชีวิตการทำงานของบุคคลทั้งชาย หญิง กินซ์เบิร์ก สรุปได้ว่า บุคคลเปลี่ยนงานเพราะงานใหม่ให้ความพึงพอใจ ได้อิสรภาพ เนื่องจากเปลี่ยนความรับผิดชอบ ความกดดัน หรือให้ทางเลือกในการทำงานชอบบุคคล

2. กระบวนการเลือกอาชีพจะไม่ย้อนกลับ (Irreversible) ในข้อนี้เขาพบว่าในปัจจุบัน กระบวนการเตรียมตัวเลือกอาชีพใช้เวลานานขึ้น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายประมาณ 80% ศึกษาต่อถึงระดับปริญญาตรี หรือฝึกอบรมเพิ่มเติม สิ่งเหล่านี้ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ดังที่เคยเข้าใจแต่เดิม กิ้นซ์เบิร์ก กล่าวว่า สิ่งที่คนหนุ่มสาวเผชิญในช่วงอายุวัยรุ่น คือการวางแผนการเพื่อให้มีโอกาสเลือกได้มาก อย่างน้อยที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่าเรามีสิทธิในการเข้ามหาวิทยาลัยหรือได้งานที่ดี โดยที่ถ้าบุคคลได้รับการศึกษาสูง โอกาสที่เขาจะเลือกอาชีพจะกว้างขวางขึ้น

3. การมองงานในทัศนคติที่ดี (Optimization) บุคคลมีความพยายามที่จะทำงานเพื่อสนองความพึงพอใจหรือความต้องการของตน โดยให้ตนเองเป็นประโยชน์ในงานที่เขามีโอกาสทำ และตระหนักถึงสิ่งที่เขาต้องปฏิบัติในงาน

4. ข้อจำกัดบางอย่าง เช่น รายได้ สถานภาพทางครอบครัว ทัศนคติ ค่านิยมของบิดามารดา ระดับการศึกษาต่ำ ชนกลุ่มน้อย สถานภาพของผู้หญิง สถาบัน ชุมชน ความไม่กลมกลืนกัน ระหว่างการศึกษากับอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นต้องพิจารณา บุคคลที่ไม่มีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพที่รายได้มีเกียรติในสังคมได้น้อย แต่ถ้าได้รับการศึกษามากก็จะย่อมจะมีช่องทางในการเลือกประกอบอาชีพหรือไม่

5. โอกาสในโลกของงานที่ต้องพิจารณา หมายถึง ความสำคัญของการรับรู้ โอกาสของบุคคลว่าเขามองเห็นโอกาสหรือไม่

6. แนวโน้มในเรื่องค่านิยมมีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันและมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความพึงพอใจของบุคคล วิธีชีวิตของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจด้านอาชีพ โดยเป็นความพยายามที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้างดุลยภาพระหว่างงานและกิจกรรมอื่น กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1971 อ้างถึงใน ภาณุภา แจ่มดอน, 2551) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ว่า การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพนั้น สามารถแบ่งออกเป็น

3 รูปแบบ คือ

1. การตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างทันทีที่การตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างทันทีทันใด ในการเลือกอาชีพแบบนี้ บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพเลยในขณะนั้น ซึ่งการเลือกบุคคลประเภทนี้ บุคคลจะเลือกโดยที่ไม่ได้มีการคิด และไตร่ตรองมาก่อน ดังนั้น การเลือกอาชีพประเภทนี้จึงมีลักษณะที่เป็นการตอบสนองโดยไตร่ตรองต่อการเลือกอย่างทันทีทันใด

2. การตัดสินใจเลือกอาชีพอันเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางจิตวิทยาในการเลือกอาชีพแบบนี้จะขึ้นกับปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น แรงกระตุ้น หรือแรงจูงใจ นั่นคือ บุคคลจะเลือกอาชีพ เมื่อมี

ปัจจัยเหล่านี้มากระตุ้นหรือแรงจูงใจทำให้ตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่การตัดสินใจเลือกอาชีพนั้นอาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากว่าโอกาสไม่อำนวย

3. การตัดสินใจเลือกอาชีพอันเป็นผลมาจากการแนะแนว การเลือกอาชีพลักษณะนี้เกิดขึ้นจากการแนะแนวทางเกี่ยวกับอาชีพโดยเฉพาะ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะแนวอาชีพจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาในการเลือกอาชีพได้ว่า อาชีพไหนเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

วารี ถาวรรุ่งกิจ (2548, หน้า 16) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพว่า การเลือกอาชีพของคนเราเป็นกระบวนการ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา มีการประเมินตนเองและประเมินอาชีพ โดยผู้ประกอบอาชีพมีการศึกษาเรียนรู้เป็นขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มสนใจในการเลือกอาชีพ จนกระทั่งถึงการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง

ภานุภา แฉ่มคอน (2551) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพว่า ทำให้ทราบถึงแนวคิดในการที่บุคคลจะเลือกอาชีพใดก็ตามจะต้องมาจากความต้องการของบุคคลนั้น ถือได้ว่าความต้องการของบุคคลจะมีอิทธิพล ในการเลือกประกอบอาชีพ ทั้งนี้ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่จะทำเพียงพอสำหรับตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าสู่อาชีพ รวมถึง ถ้าหากบุคคล นั้นประกอบอาชีพความต้องการของตนเองแล้ว การทำงานจะดำเนินไปด้วยความพึงพอใจในงานที่ทำ นอกจากนี้การเข้าสู่อาชีพนี้ก็จะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนี้ด้วยเพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าสู่การประกอบอาชีพต่อไป

ทั้งนี้ Hoppock (n.d. อ้างถึงใน วารี ถาวรรุ่งกิจ, 2548) ได้ให้ความเห็นว่าบุคคลจะเลือกอาชีพที่สนองความต้องการของตนเองมากที่สุด ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเน้นความสำคัญของการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงในเรื่องความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ลักษณะนิสัย จุดเด่น จุดด้อย เพื่อไปเปรียบเทียบกับข้อมูลทางอาชีพ จะช่วยเลือกอาชีพได้ถูกต้อง และประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ๆ โดยได้นำเอาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพมาประกอบกัน เรียกว่า Composite Theory โดยมีหลัก 10 ประการ ดังนี้

1. การเลือกอาชีพเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล
2. การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพใดเป็นเพราะเชื่อว่า อาชีพนั้น สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ดีที่สุด
3. ความต้องการจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ
4. การพัฒนาอาชีพ เริ่มเมื่อเขาทราบว่าอาชีพนั้น ๆ สามารถช่วยให้เขาไปสู่ความต้องการของเขาได้

5. ความก้าวหน้าในการพัฒนาอาชีพ และการปรับปรุงการเลือกอาชีพจะดีขึ้นเมื่อเขาสามารถคาดหวังถึงโอกาสที่อาชีพนั้นจะสนองความต้องการของเขาได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความรู้จักตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผล

6. ข้อมูลส่วนบุคคลมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้เข้าใจว่าต้องการอะไร และจะต้องปรับปรุงอะไรบ้าง

7. ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้เขาค้นพบงานอาชีพที่ตรงกับความต้องการ

8. ระดับความพึงพอใจในงาน ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างสิ่งทำงานนั้นให้กับเขาและความต้องการของเขา

9. ความพึงพอใจ เป็นผลจากการที่งานสามารถตอบสนองความต้องการได้ในปัจจุบัน

10. การเลือกอาชีพ สามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เมื่อเขาเชื่อว่างานที่เปลี่ยนใหม่นั้นจะสนองความต้องการได้ดีกว่างานเดิม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ทำให้ทราบแนวคิดในการที่บุคคลเลือกอาชีพใดก็ตาม จะต้องมาจากความต้องการของบุคคลนั้น ถือได้ว่าความต้องการของบุคคลจะมีอิทธิพลในการเลือกประกอบอาชีพ ทั้งนี้ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่จะทำเพียงพอสำหรับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าสู่อาชีพ รวมถึง ถ้าหากบุคคลนั้นประกอบอาชีพความต้องการของตนเองแล้ว การทำงานจะดำเนินไปด้วยความพึงพอใจจนการทำงาน

5. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม

อิสราภรณ์ ชูชุกิ (2548) กล่าวว่า บุคคลที่เข้าไปสู่การประกอบอาชีพมีสาเหตุต่างกัน นอกเหนือจากการดำรงชีพแล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่น่าสนใจคือบุคคลเข้าสู่อาชีพนั้นเป็นไปตามคุณลักษณะของบุคคลและทักษะของบุคคลนั้น ๆ ที่มีมาพร้อมทักษะคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และครอบครัวที่มีผลต่อการเลือกอาชีพ ทั้งนี้ ต้องมีความพอใจในงานที่ทำเป็นสภาพทางอารมณ์ที่เป็นสุขสนุกเพลิดเพลินซึ่งเป็นผลมาจากการทำงาน หรือปฏิบัติงาน และได้รับความสำเร็จ

ปราโมทย์ พหรมจันทร์ (2546) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่า หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการ ที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเสริม รูปแบบ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคล เครือญาติ เพื่อนร่วมงาน รวมถึงการเป็นสมาชิกหรือเป็นเครือข่ายของกลุ่มอาชีพ การเลียนแบบ เพื่อเป็นช่องทางในการประกอบอาชีพเสริม ขั้นตอนและวิธีการ ได้แก่ การได้รับข้อมูลจากสื่อ หรือ บุคคลต่าง ๆ การฝึกอบรมด้านอาชีพ การทดลองประกอบอาชีพ การประเมินรายได้ หรือค่าตอบแทนเพื่อหารายได้เพิ่มเติมจากอาชีพประจำ

ปราโมทย์ พรหมจันทร์ (2546) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่าแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม มีอยู่ 2 ปัจจัย คือ 1. ศึกษารูปแบบในการเข้าสู่อาชีพเสริม 2. ขั้นตอนและวิธีการในการเข้าสู่อาชีพเสริม คือ

1. ศึกษารูปแบบในการเข้าสู่อาชีพเสริม
 - 1.1 การใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคล เครือญาติ และเพื่อนร่วมงาน
 - 1.2 การเป็นสมาชิกหรือเครือข่ายในกลุ่มอาชีพ
 - 1.3 การเลียนแบบ
2. ขั้นตอนและวิธีการในการเข้าสู่อาชีพเสริม
 - 2.1 การได้รับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่น ๆ
 - 2.2 การฝึกอบรมด้านอาชีพ
 - 2.3 การทดลองประกอบอาชีพเสริมด้วยตนเอง
 - 2.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองประกอบอาชีพเสริมและการแก้ไขปัญหา
 - 2.5 การประเมินรายได้

นิรมล เย็นสุข (2539) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพ ว่าเป็นกลไกที่ต่อเนื่องที่ช่วยให้บุคคลตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วย การเลือกรับข่าวสารข้อมูล การวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ และทดลองประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้ สำหรับการพึ่งพาตนเอง

สุกมาส เพชรพรหม (2550) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพนั้นหมายถึง กระบวนการตัดสินใจประกอบไปด้วยเงื่อนไขของการมีภาพลักษณ์ที่ดีของอาชีพ การได้รับรู้ถึงค่าตอบแทน และการได้รับคำแนะนำหรือคำชักชวน คำสนับสนุนจากบุคคล รวมไปถึงการเข้าสู่อาชีพเสริม นั้นต้องมีความพร้อมทั้งการเตรียมตัว การฝึกฝน รวมไปถึงการปฏิบัติ และการได้รับการถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์ หรือรุ่นพี่ในการทำงาน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและปรับตัวเข้ากับอาชีพ สภาพการทำงาน ได้เป็นอย่างดี

ภาณุภา แจ่มคอน (2551) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพ แบบออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) เกิดจากฐานะที่ยากจนและเป็นผู้มีการศึกษาน้อย 2) ได้รับคำแนะนำของญาติพี่น้อง เพื่อน และคนรู้จัก 3) สมาชิกในครอบครัวประกอบอาชีพเสริมนั้นอยู่ก่อน 4) เป็นอาชีพที่อิสระไม่มีผู้บังคับบัญชา

กษากานท์ แก้วแพร่ (2545) กล่าวถึงกระบวนการเข้าสู่อาชีพว่า เกิดจากมูลเหตุหรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนให้เข้าสู่อาชีพ ก่อนการประกอบอาชีพ ต้องมีการผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางอาชีพ โดยเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ เทคนิคที่ถ่ายทอดต่อกันมา

สมพล มาสุปรีดี (2548) กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน อย่างกว้าง ได้แก่

1. เจื่อนใจที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ การมีเจื่อนใจอะไรที่เป็นช่องทางให้เข้ามาสู่อาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ
2. เจื่อนใจในการปรับตัวเข้าสู่อาชีพ หลังจากที่ดีตัดสินใจเข้าสู่อาชีพแล้วมีการปรับตัวมีการเรียนรู้ และแก้ปัญหาในการทำอาชีพอย่างไร
3. เจื่อนใจที่ทำให้มีการดำรงอาชีพต่อไป กล่าวคือเมื่อบุคคลเข้าสู่การทำอาชีพเต็มตัวแล้ว มีเจื่อนใจอะไรทำให้ตัวตกแต่ละคนยังคงทำอาชีพตัวตกต่อไป

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีทัศนคติที่ดีส่วนบุคคล การได้รับแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเป็นแรงเสริมทางบวก ซึ่งอาจมาจากครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน คนรู้จัก จากมีผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้รายรับ ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ทำให้เข้าสู่กระบวนการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้
2. การเริ่มต้นเข้าสู่การประกอบอาชีพอาชีพเสริม ได้รับการชักชวนให้เข้ากลุ่มสมาชิก หรือการเป็นสมาชิกเครือข่าย หรืออาจเป็นการเลียนแบบการประกอบอาชีพเสริม
3. การเรียนรู้ การศึกษาอาชีพเสริม การปรับตัวในการประกอบอาชีพเสริม
4. การพัฒนาการประกอบอาชีพเสริม โดยใช้วิธีการอบรม การจัดกลุ่มสมาชิก การแลกเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้มีทักษะในการประกอบอาชีพมากขึ้น เข้าสู่อาชีพเสริม อาจมาจากฐานะทางเศรษฐกิจ การเป็นหนี้ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงต้องเข้าสู่การประกอบอาชีพเสริมเช่นกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

ถ้ากล่าวถึงคำว่า “ชุมชน” (Community) หลายคนอาจมองภาพชุมชนในเชิงลบที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างแออัดของคนหลาย ๆ คนที่รวมกันเป็นกลุ่ม ในสถานที่ที่มีบรรยากาศไม่น่าอยู่หรืออยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ชุมชนนั้นมีภาพด้านที่สวยงามน่าให้ความสนใจศึกษามากมาย เพราะชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม การที่จะเข้าใจชุมชนได้ถูกต้องจึงต้องอาศัยการเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดด้านต่าง ๆ ประกอบเข้าด้วยกันเพื่อความเข้าใจในชุมชนได้ง่าย และได้ผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการในที่นี้ จะขอกล่าวถึงแนวคิดที่จะมาเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจชุมชนอยู่ 2 แนวคิด

หลักที่สำคัญ คือ 1. แนวคิดโครงสร้างทางสังคมของชุมชน และ 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายและลักษณะของชุมชน คำว่า “ชุมชน” ที่คนไทยพูดกันนั้น เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า “Community” ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ คือ (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 22-24)

1. เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วยเพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น
3. มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัว ละแวกบ้าน (Neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศ และโลก
4. มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Socialrelationship) คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กันมีความสนใจทางสังคมหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Commoninterest)
6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน
7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน
8. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และทำให้ลักษณะในข้อ 1-7 ดำรงอยู่ร่วมกันได้จากลักษณะของชุมชนดังกล่าวข้างต้นนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สามารถสรุปความหมายของคำว่า “ชุมชน” ได้ว่าชุมชนเป็นกลุ่มคนซึ่งอาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้โดยอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่หนึ่ง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มต่างมีความสัมพันธ์กัน มีการเรียนรู้ และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินชีวิต ภายใต้ระเบียบทางสังคมที่คอยควบคุมพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มแต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอาจเป็นมิติของการแบ่งปัน ร่วมมือ

ร่วมใจกันหรืออาจเป็นมิติของความขัดแย้งและไม่เท่าเทียมกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีสิทธิในการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบ กติกา และควบคุมทรัพยากรของตนเอง

2. แนวคิดโครงสร้างทางสังคมของชุมชน

โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดสามารถรู้ว่ตนควรมีความสัมพันธ์กับผู้ติดต่อด้วยในแต่ละวันนั้นอย่างไร ทั้งนี้เพราะสังคมหรือชุมชนมีแบบแผนทางสังคม (Social Patterns) ที่ได้มีการถ่ายทอดให้แก่สมาชิกจนเกิดความคุ้นเคย และทำให้รู้ได้ว่าตนจะมีพฤติกรรมเช่นไร ซึ่งในทางสังคมวิทยาเรียกแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) นี้ว่า “โครงสร้างทางสังคม” (Social structures) คาเมอเยอร์ (Kammeyer, 1997, pp. 88-90 อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, 2553) ได้กล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมว่าเป็นแบบแผนทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีมายาวนาน โดยเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ได้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งอาจเริ่มจากคน 2 คนโดยผ่านกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ไปจนถึงระดับสังคม จึงทำให้สามารถสังเกตแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ ดังกล่าว แล้วบอกถึงโครงสร้างทางสังคมได้ ตัวอย่างเช่น ในชุมชนรักสามัคคี สมาชิกในชุมชนมีความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น ทำให้สมาชิกแต่ละคนซึ่งอาจจะไม่เคยมีความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์กันมาก่อนได้รวมตัวกัน ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น และนำไปสู่การผูกมิตรเข้าไปอยู่ในกลุ่มของการทำกิจกรรมที่ได้ใช้เวลาร่วมกันนี้ โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งอาจเริ่มจากสมาชิกเพียงไม่กี่คนที่เป็นกลุ่มขนาดเล็ก จนเป็นกลุ่มขนาดใหญ่และก่อเกิดโครงสร้างสังคมของกลุ่มขึ้น นั่นก็คือแบบแผนโดยทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ฝังแน่นนั้นได้เกิดขึ้นในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชุมชนนี้ เป็นต้น

นอกจากนี้ โครงสร้างทางสังคมของชุมชนบางแห่ง อาจมีลักษณะของความไม่เท่าเทียมกันโดยมีระบบของการจัดลำดับช่วงชั้น (Stratification Systems) ด้วยการให้ความสำคัญ ให้สิทธิพิเศษและให้อำนาจแก่บุคคลแตกต่างกัน ซึ่งสามารถใช้วิธีการพูดคุย หรือสังเกตจากลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ได้ทราบถึงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้โครงสร้างทางสังคม จะเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ฝังแน่น แต่ก็สามารถที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กรหรือในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้สามารถทราบถึงบทบาท และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน และยังทำให้สามารถสังเกตบทบาทของสถาบัน องค์กร และบุคคลต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อน ผลักดันชุมชนให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพลวัตยิ่งขึ้น และที่สำคัญก็คือ เมื่อเราเข้าไปในชุมชน และได้ศึกษาถึงโครงสร้างของชุมชนจะทำให้

ได้เรียนรู้วิถีชุมชนที่เกิดขึ้นจริงของชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังช่วยทำให้สามารถจัดความสัมพันธ์ของตนเองกับชุมชนได้อย่างเหมาะสม และไม่เกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงชุมชน ดังที่ สนธยา พลศรี (2545, หน้า 23-24) ได้กล่าวถึง ชุมชนว่ามีโครงสร้างสังคมที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

1. องค์การทางสังคม (Social Organization)

1.1 กระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ทั้งที่เป็นการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยมอุดมการณ์บรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสถานภาพและบทบาท ผ่านการจัดเวลาทางสังคม (Socialization) หรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคมและสถานภาพที่ตนครอบครองอยู่

1.2 กลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว เป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมในข้อ 1.1 แล้ว กลุ่มคนเหล่านี้จะมีหลายขนาดตามจำนวนของสมาชิก มีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) แบบแผนทางพฤติกรรม (Pattern of Behavior) และภาระหน้าที่ (Function) เช่น กลุ่มสังคม ครอบครัว สมาคม ชนชั้น และสังคมมนุษย์

2. สถาบันทางสังคม (Social Institution) มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตำแหน่งทางสังคม (Social Position) ของบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสถานภาพและบทบาทที่บุคคลดำรงตำแหน่ง

แบบแผนพฤติกรรมหรือกรอบมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคล โดยสถาบันทางสังคมในชุมชนมิได้หลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองสถาบันเศรษฐกิจ เป็นต้นองค์ประกอบทั้งสองส่วนของโครงสร้างทางสังคมนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมาก และถือได้ว่ามีความสำคัญต่อชุมชน ซึ่งหากจะทำการศึกษาโครงสร้างของชุมชน นั่นก็หมายถึง เราต้องทำความเข้าใจกับระบบหรือแบบแผนความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนการทำความเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพราะความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นสิ่งที่ซับซ้อน และมีอยู่หลายมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ซึ่งการเรียนรู้วิถีชุมชนโดยอาศัยแนวคิดเรื่องโครงสร้างทางสังคมนี้ จึงต้องอาศัยทั้งการพูดคุย การสัมภาษณ์ และการสังเกต ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจชุมชนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นสำหรับประเด็นที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชนนั้น

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ นงลักษณ์ ตรงจิตต์ และพจน์ กริชไกรวรรณ (2545, หน้า 55-56) ได้ยกตัวอย่างประเด็นไว้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

- 1.1 การแบ่งหน้าที่ อาชีพในชุมชนมีอะไรบ้าง สัดส่วนอาชีพต่าง ๆ เป็นอย่างไร
- 1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจภายในชุมชนมีความแตกต่างกันมากหรือน้อยอย่างไร เช่น ลักษณะการใช้ชีวิต การหารายได้ การแบ่งหน้าที่ ฯลฯ

2. ความสัมพันธ์ทางสังคม

- 2.1 กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ทั้งที่จัดตั้งโดยรัฐหรือชุมชนเอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มอิทธิพล ฯลฯ
- 2.2 ระบบหรือระดับการศึกษาในชุมชน
- 2.3 บทบาทหญิงชายต่อโครงสร้างสังคมการใช้เวลาว่างของสมาชิกในชุมชน ฯลฯ

3. ความสัมพันธ์ทางการเมือง

- 3.1 โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น (องค์กรผู้นำ รายชื่อกรรมการ ฯลฯ)
 - 3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในชุมชน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจต่าง ๆ ในชุมชน ฯลฯ
- หลังจากที่ได้มีการเข้าสู่ชุมชน และได้มีการศึกษาข้อมูลแบบแผนความสัมพันธ์ในชุมชนแล้ว ในบางครั้งเราอาจเกิดข้อสงสัยในแบบแผนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้ ซึ่งตรงจุดนี้สามารถทำความเข้าใจชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ด้วยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน มาช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างมีเหตุผล เข้าใจในพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนและยังอาจจะสามารถคาดคะเนเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการวิเคราะห์ชุมชนต่อไปได้

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ช่วยในการอธิบายชุมชนมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งในส่วนนี้ขอกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนที่สำคัญ ดังนี้คือ

3.1 ทฤษฎีระบบสังคมกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

ระบบสังคม (Social System) คือ ระบบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในระดับสังคมวัฒนธรรม (Social Cultural Level) ระหว่างผู้กระทำ (Actors) ตั้งแต่ 2 คน หรือ 2 กลุ่มขึ้นไป ที่มีความเกี่ยวข้องกันในส่วนของบทบาทใดบทบาทหนึ่ง (Role) โดยเฉพาะ

หากมองระบบสังคมที่มีอยู่ในชุมชน จะเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลได้มีความสัมพันธ์หรือเข้าไปเป็นสมาชิกอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น จะได้รับสถานภาพ และสิ่งที่ตามมา ก็คือ การมีบทบาทที่

เกี่ยวข้องกันจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะถูกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน ที่เปรียบเหมือนเป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติให้สมาชิกในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีประชา จาริต หรือกฎหมาย ที่ทางสังคมวิทยาเรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” (Social Norm) ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม เป็น กฎ กติกา และ มารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นมาตรฐานกำหนดว่าการกระทำใดถูก การกระทำใดผิด การกระทำใดควรหรือไม่ควร (พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และคณะ, 2545, หน้า 72) ดังนั้น การเข้าไปเรียนรู้วิถีชุมชนใดก็ตาม การได้เห็นวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของแต่ละชุมชนจึงเป็นเรื่องปกติ จะต่างกันตรงที่ว่า การกระทำของสมาชิกในชุมชนจะเป็นการกระทำที่ทำให้ระบบสังคมของชุมชนคงอยู่หรือได้รับประโยชน์ (Performance) หรือสร้างผลกระทบต่อผู้อื่น ที่เรียกว่า การลงโทษ (Sanction)

นอกจากนี้ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนยังเป็นแนวคิดที่สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ชุมชนได้มากขึ้น กล่าวคือ หากทำความเข้าใจชุมชนโดยการอาศัยทฤษฎีระบบสังคม จะทำให้ได้เรียนรู้และเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ว่ามาจากการปฏิสัมพันธ์ที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมของชุมชน โดยการแสดงบทบาทของบุคคลจะเป็นไปตามสถานภาพที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของชุมชน ในขณะเดียวกันแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้สื่อให้เห็นเพิ่มเติมว่า การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากหรือน้อย และสามารถรักษาระบบของชุมชนได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่าให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งมีอยู่แล้วหรือไม่ หรือหลงลืมประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่มาของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนของตน โดยเฉพาะในสังคมไทยปัจจุบัน ความเป็นทุนนิยม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามาสู่ชุมชนอย่างมาก ซึ่งหากสมาชิกของชุมชนใดไม่สามารถควบคุม หรือรับมาประสานให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตน แต่กลับกลายถูกรอบงำจากวัฒนธรรมภายนอก ก็จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความล่มสลายขึ้นได้ เนื่องจากต้องพึ่งพาภายนอกเท่านั้น

3.2 ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่

นักสังคมวิทยาคนสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่กลายเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นทฤษฎีหลักทางสังคมวิทยาทฤษฎีหนึ่ง มีชื่อว่า ทัลคอตท พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ซึ่งได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับการที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในชุมชน และชุมชนมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีความสนใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดย Parsons and Smelser (1984, p. 19 อ้างถึงใน พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และคณะ, 2545, หน้า 72) ได้เสนอกฎเกณฑ์ทางการหน้าที่ของระบบการกระทำไว้ 4 ส่วนคือ 1) การปรับตัว (Adaptation) 2) เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Goal Ratification) 3) การรักษาแบบแผนและจัดการความ

ติงเกรียค (Patternmaintenance and Tension Management) และ 4) การบูรณาการ (Integration) ซึ่งถ้าทั้ง 4 ส่วนเมื่อมีลักษณะสอดคล้องต้องกันจะนำไปสู่ความสมดุลต่อระบบของกลุ่มสังคมได้ และได้มองว่า“การกระทำ” มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม เนื่องจากเป็น การกระทำระหว่าง 5 ส่วน คือ 1) ผู้กระทำ (Actor = บุคคลที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ และรู้จักควบคุม สถานการณ์มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้) 2) สถานการณ์ (Situation = เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และจะดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมาย นั้น ๆ) 3) จุดมุ่งหมาย (Goals = สิ่งที่ผู้กระทำตั้งเป้าหมายที่จะทำให้สำเร็จ) 4) วิธีการ (Means = แนวทางที่ผู้กระทำเลือกที่จะปฏิบัติเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น) และ 5) แนวคิดของผู้กระทำ (Actor's Orientation = ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำใช้เป็นแนวทางประกอบการเลือก วิธีการในการดำเนินการต่าง ๆ ให้ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

กลุ่มสังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่พึ่งพากัน โดยแต่ละส่วนจะมี ความสำคัญต่อการทำหน้าที่ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลในระบบ จะต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยเข้าใจว่าอะไรดี และนำไปสู่การกระทำผ่านกระบวนการขัดเกลาทาง สังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า สังคมจะมีระดับของค่านิยมที่สอดคล้องต้องกัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพ สังคมให้ไปสู่การรักษาสภาพความสมดุล ได้จากที่กล่าวมาข้างต้น ทฤษฎีโครงสร้าง และการหน้าที่ มองมนุษย์ที่เข้าไปอยู่ในสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบ และมีการจัดระเบียบ เนื่องจากมีความสมัคร ใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้นการอธิบายระบบสังคมที่มีอยู่ในชุมชนจึงต้องทำ ความเข้าใจ การกระทำของสมาชิกในชุมชน และการที่ชุมชนประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบ ต่าง ๆ หากแต่ละส่วนของระบบทำหน้าที่ได้ประสานสัมพันธ์กัน ก็จะเกิดความมั่นคงหรือ มีคุณภาพขึ้นดังนั้น เมื่อเปรียบชุมชนเป็นกลุ่มสังคมหนึ่ง หากเราเข้าไปเรียนรู้วิถีชุมชน และเห็นว่า ชุมชนนั้นมี ความเข้มแข็งและมั่นคง แสดงว่าโครงสร้างต่าง ๆ ของชุมชน คือ สมาชิกแต่ละคน กลุ่มองค์กรทั้งทางการ และไม่ทางการ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสามัคคีที่จะ ประสานสัมพันธ์กัน จนกลายเป็นพลังของชุมชนที่จะร่วมกันทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและ พัฒนาขึ้น

3.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

แนวคิดทฤษฎีนี้ได้เน้นถึงการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมที่เป็นผลมาจากการตีความหมายของสัญลักษณ์โดยเฉพาะภาษา ซึ่งเป็นสื่อการติดต่อที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความผูกพัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันจนสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาทำให้มีการจัดระเบียบขึ้นใน สังคม ดังที่ เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) ได้อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากผลของการที่บุคคลแปลหรือกำหนดความหมายของ

การกระทำต่อกัน การมีปฏิริยาโต้ตอบไม่ได้มีโดยตรงต่อการกระทำของบุคคล แต่เป็นปฏิริยาที่มีต่อความหมายของการกระทำหรือการแสดงออก ฉะนั้น ความสัมพันธ์จึงเป็นการใช้สัญลักษณ์ การตีความ และการแสวงหาความหมายที่แท้จริงของการกระทำต่าง ๆ การแสดงออกในลักษณะกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกันจึงอยู่ในรูปของกระบวนการที่บุคคลทั้งหลายเข้าใจในเหตุการณ์ สามารถประเมินเหตุการณ์ ให้ความหมาย และตัดสินใจที่จะมีการกระทำโต้ตอบได้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536, หน้า 58) ดังนั้น การเข้าสู่ชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะเรียนรู้วิถีชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่เราต้องรู้จักการประยุกต์ใช้เครื่องมือหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเป็นแนวทางในการทำทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดความชัดเจน และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป้าหมายที่จะเรียนรู้วิถีชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจชุมชนนั้น มุ่งไปที่ความต้องการ พัฒนาชุมชน เรื่องของแนวคิด โครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนที่กล่าวมาทั้งหมด ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ เช่น ใช้ในการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนโครงการ การดำเนินงานพัฒนาและประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการได้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรัฐวิสาหกิจชุมชน

1. ความหมายของรัฐวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (2548) กล่าวว่า วิสาหกิจที่ดำเนินการโดยคณะบุคคล ที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน การให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเป็นนโยบายรัฐบาลที่มีแนวคิด ว่า ปัญหาของประเทศในภาพรวม ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการที่ประชาชนรู้จักนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น จะสามารถขจัดปัญหาความยากจน เป็นการสร้างอาชีพมีรายได้ที่มั่นคง ความคาดหวังที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนคือ คนในชุมชนมองเห็นสินทรัพย์ของตนเองและชุมชนมีค่าและนำมาเป็นปัจจัยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งสินทรัพย์ที่ชุมชนมีอยู่ไม่ได้หมายถึงเงินทองเท่านั้น แต่หมายถึงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทักษะ ฝีมือ วิถีชีวิตที่สืบทอดมาจากรุ่นบรรพบุรุษในชุมชน พืชผลการเกษตร เป็นต้น ที่มีและถูกสั่งสมอยู่ในชุมชน จะเป็นพื้นฐานหรือทุนทางสังคมของชุมชน เป็นสิ่งที่สืบทอดกันต่อ ๆ มาเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชนจากแนวคิดและความคาดหวัง ดังกล่าวนี วิสาหกิจชุมชนจะนำมาใช้

สร้างรายได้รูปแบบหนึ่ง ที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise) แต่สร้างผลผลิตของกิจการได้จากสินทรัพย์เดิมที่ชุมชนมีอยู่ เป็นรูปแบบ การบริการจัดสมัยใหม่โดยในชุมชนที่ปลูกภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้ฟื้นขึ้นมา เป็นพลังให้กับชุมชน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ โดยมีจุดหมายในการดำเนินการคือ การพึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันและกันของชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2546 อ้างถึงใน ล้ำของ ปลั่งกลาง, วันทนา เนาว์วัน, พรรษวรรณ สุขสมวัฒน์, 2553) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Enterprise” ซึ่งแปลว่า “การประกอบการ” และคำนี้แพร่หลายพร้อมกับคำว่า SME (Small and Medium Enterprise) ที่มักไม่แปลเป็นไทยเพราะเป็นคำย่อที่เข้าใจกันดีแล้วอย่างไรก็ตาม สามารถแปลความหมายของวิสาหกิจชุมชนได้ว่าเป็นการประกอบการเล็ก ๆ เป็นการจัดการ “ทุน” ของชุมชนในชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้สากล เป็นการรวมกลุ่มทำงานโดยคนในชุมชน

วิจิต นันทสุวรรณ (2555 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2556) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่าหมายถึง การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

วิสาหกิจชุมชน จึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการ ผลิตการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายชุมชน
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น
3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ปุ๋ย เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น
4. การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

ชญาพร ไชยศรี (2552) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความ

ผูกพัน มีวิถีชีวิต ร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติ บุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่าง ชุมชน ความหมาย ของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อจัดการ “ทุนของ ชุมชน” อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งตนเอง “ ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึง ทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัด ผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน) ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มี องค์ประกอบอย่าง น้อย 7 ประการ วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง กิจการของ ชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิต ร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลใน รูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติ บุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชน เป็นหลัก
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งพาตนเองของของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่าย วิสาหกิจ ชุมชนหมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อ ประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2556) กล่าวว่า วิสาหกิจ ชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบ กิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อ การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

สำนักงานเศรษฐกิจเพื่อการเกษตร (2554) กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชน ว่าการเริ่มต้นที่ วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ที่เป็นการผลิต การแปรรูป การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อกิน เพื่อใช้ในครัวเรือน ในชุมชน เป็นการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่ “วิสาหกิจชุมชน

ก้าวหน้า” ที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบดำเนินการทันสมัย ใช้ทุนและเทคโนโลยี
ตอบสนองชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง จากนั้นจึงก้าวไปสู่ความเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพินิจ (2544, หน้า 20-22 อ้างถึงใน
กิตติเกษม นิมสะอาด, 2550) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูป
ผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลผลิตภัณฑ์โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชนและ
เครือข่ายขององค์กรชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมีหลักคิดสำคัญคือสร้าง
ความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเองลดรายจ่าย
ให้กับครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง และมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อ
สมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุดและเอาเปรียบผู้บริโภค

กรมการพัฒนาชุมชน (2546, หน้า 1 อ้างถึงใน กิตติเกษม นิมสะอาด, 2550) ได้ให้
ความหมายวิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง การประกอบกิจการด้วยหลักสามัคคีธรรมโดยชุมชน
ในการผลิตสินค้า การให้บริการชุมชน เพื่อการเรียนรู้และพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และ
ระหว่างชุมชน ด้านการนำทุนของชุมชนมาดำเนินการโดยแปรรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม
ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

กิตติเกษม นิมสะอาด (2550) ได้กล่าวถึงความหมายของวิสาหกิจชุมชน คือ
การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน
โดยภูมิปัญญาของชุมชน องค์กร ชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและ
การเรียนรู้ของชุมชน และวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของชุมชน และ
วิสาหกิจชุมชนมิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไร
ทางสังคม ซึ่งได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคม

ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ (2547 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้ให้
ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าหมายถึง กลุ่มหรือชมรมที่เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรบุคคล
ในครัวเรือนเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไปซึ่งประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย 5 คน ได้ประกอบธุรกิจ
ร่วมกันในด้านเกษตรกรรม หรือการแปรรูป เกษตรกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร กิจกรรม
อุตสาหกรรม บริการงานฝีมือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการฟื้นฟูการประกอบอาชีพ

อมรรรัตน์ เกื้อกาญจน์ (2547 อ้างถึงใน อภิชาติ นันทสุวรรณ, 2551) ได้ให้ความหมาย
วิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตธรรมชาติหรือการสร้างผลิตภัณฑ์โดยครอบครัวใน
ชุมชน โดยองค์กรชุมชนและเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อการบริโภค และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมี
หลักการคิดที่สำคัญ คือ การสร้างความหลากหลายของผลผลิต และผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อ การ
บริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้แก่ตนเองและมี

คุณธรรมรับผิดชอบต่อสังคม สมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุด และเอาเปรียบผู้บริโภคร

อภิชาติ นันทสุวรรณ (2551) การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน จนสามารถสร้างรายได้เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนการจัดการบริการ หรือการจัดการทางการตลาด โดยพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน หรือร่วมกับชุมชนอื่น ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนรู้จักสร้างรายได้ สร้างฐานะ และดำรงชีพได้ด้วยตนเอง โดยรู้จักจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งที่เป็นผลผลิตจากธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญานั้นเอง

วิชิต ธาตุเพชร (2549 อ้างถึงใน ชญาพร ไชยศรี, 2552) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง การประกอบการขนาดย่อม และขนาดจิ๋วของชุมชนเพื่อจัดการ ทุน ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง (SMCE = Small and Micro Community Enterprise) วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม มีสมาชิกมากกว่า 15 คน วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋วมีสมาชิกตั้งแต่ 5 คน ถึง 15 คน “ทุนชุมชน” มีอะไรบ้าง ทุนชุมชนมีทั้งทุนที่เป็นเงิน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นพี่น้อง และความไว้วางใจกันของชุมชน

ชญาพร ไชยศรี (2552) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าหมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน ความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือการประกอบการเพื่อการจัดการของทุนชุมชน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเอง ทุนของชุมชน ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้วางใจกัน)

จารุพงศ์ พลเดช (2546, หน้า 10 อ้างถึงใน กัลยา ศรีวงษ์, 2550) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่าเป็นการประกอบกิจการของชุมชน โดยที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเพื่อจัดการ “ทุน” ทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างรายได้ และการพึ่งตนเอง ของครอบครัวของชุมชน และระหว่างชุมชน โดย “ทุน” ในที่นี้ตามความหมายของจารุพงศ์ พลเดช (2546) รวมถึงทุนที่เป็นเงินทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดินน้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรท้องถิ่น ให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเรียนรู้ของชุมชน

กัลยา ศรีวงษ์ (2550) วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน วิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล หรือไม่ใช่นิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

อันนา อ่อนมาก (2553) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า เป็นกิจการสร้างรายได้ รูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม (Small Enterprise) ผลผลิตของกิจการเกิดจากทรัพยากรของคนในชุมชนได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทักษะฝีมือ วัฒนธรรม ธรรมชาติหรืออื่น ๆ ที่เป็นแบบ พื้นบ้านที่มีรูปแบบการจัดการสมัยใหม่ของคนในชุมชน เป็นกิจการของคนในชุมชนและมีจุดหมายในการดำเนินกิจการคือการพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยกันและการของชุมชน

ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของวิสาหกิจชุมชน ได้ว่าเป็นกิจการของชุมชนเป็น การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดย ภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเรียนรู้ ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทาง สังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย รวมไปถึงความผูกพันและ วิถีชีวิต ร่วมกันในการประกอบกิจการดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน

2. องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และจันทน์ แรกพินิจ (2544, หน้า 32 อ้างถึงใน กิตติเกษม นิมสระอาด, 2550, หน้า 14) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน กล่าวว่า ระบบ วิสาหกิจชุมชนคือการเชื่อมโยงกลุ่มกิจการเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผลผลิตของชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลิตทางการเกษตรขององค์กร ชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์ เครื่องดื่มเพื่อ สุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น
3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่าย องค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ปู๊ย เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น
4. การพัฒนาระบบการตลาด การบริหารและสวัสดิการชุมชน เช่น ชุมชน ร้านค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชน (2546, หน้า 4) วิเคราะห์องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนจากความหมายของวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1. เป็นกิจการของชุมชน หมายถึง เป็นการประกอบกิจการทั้งด้านการผลิตและบริการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของ

2. ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชน และมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง กิจการที่ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก (สินทรัพย์ เงิน แรงงาน ทรัพยากร ภูมิปัญญา) โดยมีการบริหารจัดการ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต หรือกิจการบริการนั้น ๆ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นเองโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต หรือกิจการบริการนั้น ๆ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

3. ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม หมายถึง กิจการดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมของหมู่คณะในชุมชนอย่างเป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนร่วมแก่สมาชิกและชุมชน โดยไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อสาธารณะ อันหมายถึงความรวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วย

4. เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ หมายถึง ในการดำเนินกิจการของชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน เรียนรู้การบริหารจัดการทุนชุมชนด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรม เรียนรู้วิธีคิดใหม่ คิดให้รอบด้าน คิดให้วิถึคุณคิดแบบบูรณาการ คิดให้บรรลุได้ว่าจะพึ่งตนเองได้อย่างไร จะค้าหาทุนที่แท้จริงอย่างไร

5. มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน หมายถึง การดำเนินการโดยเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองเป็นรากฐาน ทำให้พอกิน พอใช้ในครัวเรือน ชุมชน

อมรรตน์ เกื้อกาญจน์ (2548, หน้า 1 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักมีอยู่ทั้งได้ 7 ประการคือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเองอย่างไรก็ดีคนข้างนอกชุมชนอาจมีส่วนร่วม หรือถือหุ้นได้ เพื่อการมีส่วนร่วมและรวมมือให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นใหญ่จนชุมชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้ แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

3. ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญาหากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่ลอกเลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

4. มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐาน “ทุน” ที่สำคัญเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประยุกต์ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากแหล่งอื่น

5. ดำเนินการแบบบูรณาการ ไม่ใช่ทำตามแบบ “โครงการเดี่ยว” คล้ายกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่จะเป็นการทำงานแบบ “วนเกษตร” คือ หลาย ๆ กิจกรรมผสมผสานพลัง (Synergy) และเกื้อกูลกัน (Cluster)

6. การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหากไม่มีการเรียนรู้ ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่ได้มีการคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ ก็จะไม่มีความวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่อยู่บนฐานความรู้สึก ความอยาก ความต้องการกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

7. การพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมายอันดับแรก และสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าผิดจากนั้นก็คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจเป้าหมายเพื่อหวังกำไร คือ กระตุ้นให้คิดว่าต้องทำให้เกิกราก่อนที่จะคิดว่าทำให้อยู่รอดไม่มีการพัฒนาเป็นขั้นตอนไม่ทำให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาธุรกิจ

ถ้อยของ ปลั่งกลาง, นิยม คำบุญทา, ดร.ภรณ์ เกษ พลมาศย์ (2551 อ้างถึงใน ถ้อยของ ปลั่งกลาง และคณะ, 2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ 7 ประการ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการเอง อย่างไรก็ดี “คนนอก” อาจจะมีส่วนร่วมอาจจะถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ จนทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เกิดมีความเชื่อมั่นตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบ หรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

3. ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เกิดมีความเชื่อมั่นตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

4. ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐาน “ทุน” ที่สำคัญเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

5. ดำเนินการแบบบูรณาการ ไม่ใช่ทำแบบ “โครงการเดี่ยว” คล้ายกัน “การปลูกพืชเดี่ยว” แต่เป็นการทำแบบ “วนเกษตร” คือมีหลาย ๆ กิจกรรม ประสาน ผันผกกำลัง (Synergy) และเกื้อกูลกัน (Cluster)

6. การเรียนรู้ คือหัวใจของกระบวนการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่มีความคิดใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานความรู้ แต่บนพื้นฐานความรู้ลึก ความอยาก ความต้องการ ตามที่สื่อในสังคมบริโภคกระตุ้นให้เกิดทำให้ความอยาก กลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

7. การพึ่งตนเอง คือ เป้าหมายลำดับแรก และสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหาพลาดเป้าหมายนี้ คือพลาดเป้าวิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็น ธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไร กลายเป็นอะไรที่กระตุ้นให้ทำ ให้ได้กำไรก่อนที่จะคิดทำให้อร่อย ไม่พัฒนาไปเป็นขั้นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

ผู้วิจัยจึงสรุปองค์ประกอบของวิสาหกิจ เป็น 7 ขั้นตอนดังนี้

1. เป็นกิจการของชุมชน เป็นการประกอบการทั้งด้านการผลิต การบริการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชน และมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง กิจการที่ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก
3. แปรรูป หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายชุมชน
4. พัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากร จากภูมิปัญญาชุมชน (ท้องถิ่น) เป็นฐาน “ทุน” ที่สำคัญเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเอง ขององค์กรชุมชนและเครือข่าย องค์กรชุมชน
6. การพัฒนาระบบตลาด การบริหารและสวัสดิการในชุมชน
7. มีเป้าหมายในการพึ่งพาตนเองของชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจการโดยเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองเป็นรากฐาน

3. ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงษ์พิศ (2548 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้กล่าวว่าลักษณะของวิสาหกิจชุมชน อาจแบ่งเป็นขั้นตอนการพัฒนาตามลำดับใน แนวดัง ดังนี้ คือ ระดับครอบครัว วิสาหกิจชุมชน แบบพึ่งตนเอง ระดับชุมชน และเครือข่าย คือ วิสาหกิจแบบพอเพียง ระดับธุรกิจ คือ วิสาหกิจชุมชนแบบความก้าวหน้า

วิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเพื่อทดแทนการพึ่งภายนอก พัฒนาผลผลิต ทรัพยากรและการบริการ ถือเป็นการพัฒนาแนวนอนซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแผนแม่บทชุมชน ถ้าชุมชนใดพัฒนาโดยไม่มีแผนคอยแต่จะลอกเลียนแผนชุมชนอื่น จะไม่มีการสร้างสรรค์จากความคิดของชุมชนเองและไม่พัฒนาตามศักยภาพของชุมชน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2556) ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชนเป็นหลัก

3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2547, หน้า 11 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้กล่าวถึงลักษณะของวิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน คำว่า “ทุนชุมชน” ไม่ได้หมายถึงทุนเงินตราเพียงอย่างเดียวแต่ครอบคลุมถึง คนความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตของชุมชน

อภิชาติ มหาราชเสนา (2551) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือการฟื้นฟูและพัฒนากระบวนเศรษฐกิจของชุมชนที่ถูกทำลายจากการพัฒนาที่ผ่านมา โดยการพัฒนาคือเป็นผู้ประกอบการวางแผนประกอบการบนพื้นฐานของทุนชุมชน และเชื่อมระบบ เชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลาย ๆ กิจกรรมให้อยู่ในกระบวนการเดียวกัน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางวิสาหกิจชุมชน ก็มี 3 ระดับ คือการสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ เพื่อพอเพียงกับความต้องการระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชนในระดับก้าวหน้า ซึ่งจะไปสอดคล้องกับนโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ของรัฐบาล

ศิริณา จิตต์จรัส (2547, หน้า 46 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน 6 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
4. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
5. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
6. มีการเป็นตัวเองของครอบครัว และชุมชนเป็นเป้าหมาย

วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการเล็ก ๆ เพื่อจัดการ “ทุน” ของชุมชน ในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ทั้งนี้โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน ผสมผสานกับความรู้สากล

วิสาหกิจชุมชนฐานเศรษฐกิจของสังคม สังคมมีฐานเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงย่อมมีความเข้มแข็ง เช่น เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วมีลักษณะเศรษฐกิจเหมือนสามเหลี่ยม ที่มีฐานอยู่บนวิสาหกิจชุมชน (SMEC) และวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80-90 ของเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้การบริโภคในประเทศเป็นฐานที่ใหญ่ และมั่นคง คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศมากกว่าการส่งออก

ผู้วิจัยสรุปลักษณะของวิสาหกิจชุมชน ได้ว่า เป็นการผลิตเพื่อทดแทนการพึ่งภายนอก ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการใช้ชุมชน โดยการใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร การผลิต ทุน แรงงานและพัฒนาผลิต ในชุมชน มีการผสมผสานภูมิปัญญาในชุมชน

4. ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ชญาพร ไชยศรี (2552) กล่าวว่าประเภทของวิสาหกิจชุมชน มี 2 ประเภท

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน อันได้แก่ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชนเพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พออยู่พอกิน หรือพอกินพอใช้เมื่อลดรายจ่าย รายได้ก็เพิ่มขึ้น แปลว่าแม้ทำเพื่อกินเองใช้เองก็ทำให้เกิดรายได้เหมือนกัน และน่าจะดีกว่าอีก เพราะถ้ามุ่งแต่เพิ่มรายได้ โดยไม่เน้นการทำทดแทนการซื้อ เราก็จะมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ซึ่งก็คือ ที่มาของปัญหาหนี้สินหรือสถานการณ์ “ชักหน้าไม่ถึงหลัง” ของผู้คนในขณะนี้

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า อันได้แก่ การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค และรวมไปถึงผลผลิตทั่วไปที่เหลืออกเหลือใช้ในท้องถิ่นที่นำออกสู่ตลาดบริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาด และการจัดวางต่าง ๆ เพื่อให้สามารถ “แข่งขัน” ได้อย่างไรก็ดี ชุมชนต้องไม่กระโดดข้ามขั้น ต้องพัฒนาจากขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นก้าวหน้าทีละขั้น

ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ (2547, หน้า 49 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน คือ ผลิตเพื่อการกินการใช้ในท้องถิ่น มีอยู่ 5 อย่างคือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ (แชมพู สระผม น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า สบู่) ปุ๋ย ซึ่งชาวบ้านทั่วไปสามารถทำเองได้เพราะเป็นของจำเป็นต้องกินต้องใช้ในชีวิตประจำวัน มีมูลค่าเกินครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้อกิน และซื้อใช้เกือบทั้งหมด

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นบางอย่างมีสูตรเฉพาะ หรือมีคุณค่าได้มาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ เช่น สินค้าประเภทหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

กรมส่งเสริมการเกษตร (2547, หน้า 41 อ้างถึงใน อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ได้จำแนกประเภทของวิสาหกิจชุมชน 3 ประเภท

1. วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งภายนอกชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดรายจ่ายของเกษตรกร และชุมชน

2. วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตและทรัพยากร หมายถึง ชุมชนผลิตสินค้าทางการเกษตร และมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์

3. วิสาหกิจชุมชนบริการ เป็นการประกอบการที่มีทักษะ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บริการกับการเกษตรในครัวครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป

ถ้ายอง ปลั่งกลาง และคณะ (2551 อ้างถึงใน ถ้ายอง ปลั่งกลาง และคณะ, 2553) ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชนหรือพอกินพอใช้เพื่อลดรายจ่าย รายได้ก็เพิ่มขึ้น แปลว่าเมื่อทำเพื่อกินเองใช้เองก็ทำให้มีรายได้ เหลือมากขึ้นซึ่งก็คือรายได้เพิ่มขึ้น จึงน่าจะเป็นการดิแทนที่จะเป็นการมุ่งหารายได้เข้ามา ก็หันมาทำทดแทนการซื้ออย่างที่เคยเป็นอยู่ การซื้อจากภายนอกที่มาของปัญหานี้สิน เกิดสถานการณ์ “ชักหน้าไม่ถึงหลัง” ดังที่เป็นอยู่ในหลายชุมชนในปัจจุบัน

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า ได้แก่ การทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต บรรจุภัณฑ์ การตลาด และการจัดวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ในตลาดต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขัน ได้ อย่างไรก็ตามชุมชนไม่ควรกระโดดข้ามขั้น แต่ควรพัฒนามาจากพื้นฐานไปสู่ขั้นก้าวหน้าทีละขั้น

ผู้วิจัยจึงขอสรุป ประเภทของวิสาหกิจชุมชน 3 ประเภท ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งจากภายนอกชุมชน เป็นกิจกรรมที่ลดรายจ่าย

2. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการกินใช้ในชุมชน
3. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นการผลิตเพื่อสามารถออกสู่ตลาดใหญ่ได้ และมี

เอกลักษณ์เฉพาะตัว

5. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548, หน้า 16 อ้างถึงใน นันทน์ภัส พงศ์โกคินสถิต, 2552)

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ระบุว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย 4 หมวด 34 มาตรา ดังนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548”

มาตรา 2 พระราชบัญญัติให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“วิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือเป็นนิติบุคคลเพื่อเสริมรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมี วัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายกิจการวิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร หรือคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แล้วแต่กรณี รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 วิสาหกิจชุมชนใดที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 6 เมื่อกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับคำขอจดทะเบียน และเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนที่ยื่นคำขอจดทะเบียนมีลักษณะ และวัตถุประสงค์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศ

กำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบ และออกในสำคัญแสดงการจดทะเบียน แก่
วิสาหกิจชุมชนนั้น

มาตรา 7 การจัดทำเบียนวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน
- (2) ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน
- (3) ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- (4) กิจกรรมที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

มาตรา 8 ภายในสามสิบวัน นับแต่วันสิ้นปีปฏิทินให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนต่อ
กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งประสงค์จะดำเนินการดังต่อไปนี้แจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ
ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

วิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งเป็นเวลา สองปีติดต่อกันให้กรม
ส่งเสริมการเกษตรมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจชุมชนนั้นแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่
น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าไม่มีการแจ้งเตือนดังกล่าว ให้กรมส่งเสริมการเกษตรถอนชื่อออกจากทะเบียน

วิสาหกิจชุมชนใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายใน
สามสิบวันนับแต่วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตราที่ 9 ให้นำบัญญัติในหมวดที่ 1 มาใช้บังคับแก่การจดทะเบียนจัดตั้งการแจ้งดำเนิน
กิจการ และการเลิกกิจการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยอนุโลมให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จด
ทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วมีสิทธิขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตราที่ 10 การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามข้อบังคับของ
เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้น

ข้อบังคับตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยจะต้องกำหนดให้การดำเนินการของเครือข่ายวิสาหกิจ
ชุมชน เป็นไปตามความสมัครใจ โดยจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

มาตรา 11 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอาจดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น

ก) ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งหรือการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ
ทรัพยากรหรือภูมิปัญญาของชุมชนใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น

ข) ให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือความช่วยเหลือในการปรับปรุงหรือพัฒนาผลผลิตให้
การบริการ การบริหารจัดการ การหาทุน การตลาดและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน
ของวิสาหกิจชุมชน ในเครือข่าย

ก) ให้คำแนะนำหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

(2) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจภายนอกของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายดังต่อไปนี้

ก) เป็นคนกลางในการติดต่อกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน เพื่อขอรับความช่วยเหลือ และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

ข) ประสานงานกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือดำเนินกิจกรรมอื่นอันเป็นประโยชน์หรือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

(3) เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าในด้านคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ การพัฒนาการตลาด

(4) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานของรัฐ

มาตรา 12 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย

(1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนสิบสามคน ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้อำนวยการธนาคารออมสิน

(3) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวนสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

(4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคนและด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน

ให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิการบดีกรมส่งเสริมการเกษตรแต่งตั้งผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิบดีกรมพัฒนาชุมชนแต่งตั้งผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนอีกหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิการบดีกรมส่งเสริมการเกษตรแต่งตั้งผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนแต่งตั้งผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนอีกหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา 13 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการและแผนการพัฒนาและการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

(2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(3) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการชุมชนวิสาหกิจชุมชน

(4) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตรเครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการชุมชน

(5) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานกิจการวิสาหกิจชุมชน

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตราที่ 14 กรรมการตามมาตรา 12(3) และ (4) ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) มีสัญชาติไทย

(2) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(3) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น

(4) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ

(5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการที่ปรึกษา หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง เว้นแต่กรณีที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ถือว่ามียกยณะต้องห้ามเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตามมาตราที่ 2(4)

(6) ไม่เป็นบุคคลลุ่มละตาย

(7) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(8) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกำหนดโทษ หรือรอกำหนดโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 15 กรรมการตามมาตรา 12(3) และ 4 มีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้ตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้กรรมการใหม่

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ จะได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 16 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตามมาตรา 12(3) และ (4) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(4) ต้องคำพิพากษาให้ถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 14

มาตรา 17 ในกรณีที่กรรมการตามมาตรา 12(3) และ (4) พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้อื่นดำรงตำแหน่งแทน และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่มีตำแหน่งเท่ากับสาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการแทนก็ได้

มาตรา 18 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการประชุมไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุมให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการ ไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการหนึ่งคนเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 19 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดแทนคณะกรรมการหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดแทนคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ และให้นำความในมาตรา 18 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

(1) ในกรุงเทพมหานครให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ควบคุมมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรรมการพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรมส่งเสริมการค้าส่งออก ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมสรรพากร ผู้แทนสำนักวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ผู้แทนธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 6 คน ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้า และอุตสาหกรรมหนึ่งคนในกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการ และเลขานุการ

(2) ในจังหวัดอื่น ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัดนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากร ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคนผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตรที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารออมสินที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนั้นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้า และอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในจังหวัดนั้นเป็นกรรมการและเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 21 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และแผนการพัฒนาและส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี

(2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร หรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ

(3) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร หรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี

(4) พิจารณาหรือเสนอแนะต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4

(5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

การดำเนินการตาม (2) (3) หรือ (4) ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย มาตรการ หรือแผนการพัฒนา และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่คณะกรรมการกำหนดหรือเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

มาตรา 22 ให้นำความในมาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16(3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ให้ออก

ให้นำความในมาตรา 18 และมาตรา 19 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้กรรมการ อนุกรรมการ กรรมการตามมาตรา 20 และกรรมการตามมาตรา 31 ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 24 ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการรับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาข้อมูล และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ

ให้สำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามวรรคหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด

หมวด 4 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 25 วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วสามารถขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากคณะกรรมการได้ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 26 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วตามมาตรา 26 อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงขึ้นตามความพร้อม และความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกิจการวิสาหกิจชุมชนและการออกแบบที่ทันสมัยตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงยิ่งขึ้น

มาตรา 28 ในกรณีที่วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ ให้คณะกรรมการให้การสนับสนุนในการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 29 ให้คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์และการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใด ของสินค้าหรือการรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการ เพื่อให้สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ

ในการส่งเสริมตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการพิจารณาให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า หรือให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนนั้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30 ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน ให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามมาตรา 26 และมาตรา 27 และการส่งเสริมหรือการสนับสนุนตามมาตรา 28 และมาตรา 29

(2) ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการประกอบการ

(3) จัดให้มีการฝึกอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกอบรมด้านการจัดการ การบัญชี ภาษีอากร หรือการถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการผลิตหรือการตลาด

(4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานหรือการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

(5) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 31 ให้มีคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินสิบสองคนซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ประสานการดำเนินการของกองทุนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการซ้ำซ้อนที่ไม่เกิดประโยชน์และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(2) ติดตาม และประเมินการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการวิสาหกิจชุมชน

(3) เสนอแนะต่อกองทุนที่เกี่ยวข้องหรือคณะกรรมการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน หรือการแก้ไขปัญหาเงินทุนในการสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

(4) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำความในมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่

การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16(3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการให้ออก

ให้นำความในมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 24 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนโดยอนุโลม

มาตรา 32 ในกรณีที่มิทฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใดกำหนดให้กิจการวิสาหกิจชุมชนต้องดำเนินการใดอันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร คณะกรรมการอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการให้มีการลดภาระดังกล่าวแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 33 ในกรณีที่คณะกรรมการประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชนหรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามมาตรา 30 แล้วไม่บรรลุผล ให้คณะกรรมการเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

บทเฉพาะกาล

มาตรา 24 ในวาระเริ่มแรกให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการตามมาตรา 12(3) และ (4) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตามมาตรา 20 ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

หลักการให้การให้บริการและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ ของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้นซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจรคือ

1. ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้การศึกษาวิจัย
2. ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยี

และการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน

3. การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนรัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาดความสัมพันธ์ และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลลาดชะโด อำเภอฟักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลลาดชะโด เดิมเป็นสุขาภิบาลลาดชะโด ได้ก่อตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งสุขาภิบาลลาดชะโด อำเภอฟักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 และต่อมาได้พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ให้ยกฐานะเป็นเทศบาล โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 สำนักงานเลขที่ 99 หมู่ 1 ตำบลหนองน้ำใหญ่ อำเภอฟักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งห่างจากจังหวัด พระนครศรีอยุธยาประมาณ 40 กิโลเมตร มีพื้นที่ครอบคลุม 37 ตารางกิโลเมตร

จำนวนประชากร

เทศบาลตำบล แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ตำบล 17 หมู่บ้าน คือหมู่บ้าน คือหมู่ 1-6 ตำบลจักราช และหมู่ 1-11 ตำบลหนองน้ำใหญ่ แบ่งชุมชนออกเป็น 19 ชุมชน จำนวนครัว 2,222 หลังคาเรือน จำนวนประชากรชาย 4,027 คน หญิง 4,310 คน รวม 8,337 คนประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลลาดชะโด ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม, ค้าขาย, การประมง, รับจ้างทั่วไป และผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ การปลูกข้าว การประมง

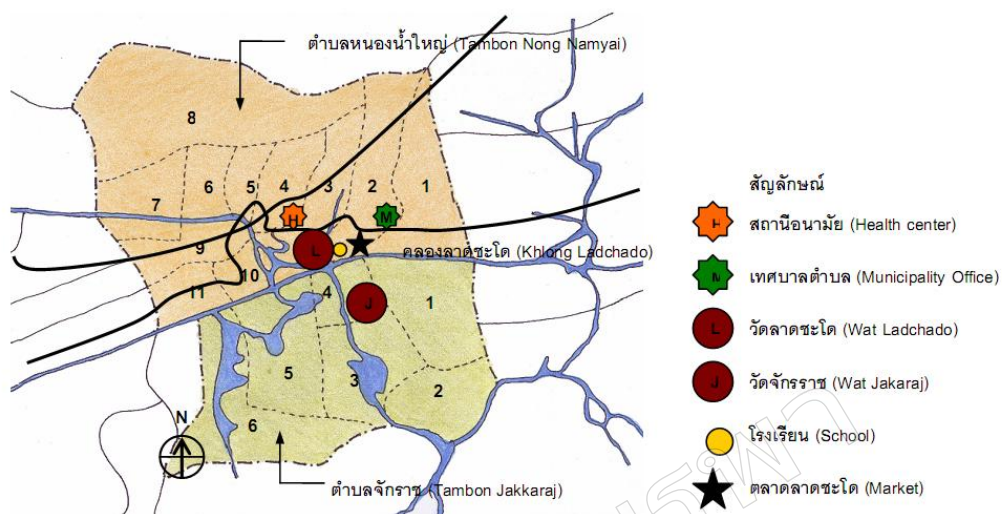
อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ จากเขตหลัก 1 ซึ่งตั้งอยู่จุดรวมของเส้นแบ่งเขตนาถ ตำบลคอนลาน และตำบลหนองน้ำใหญ่ ตรงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่บนเขตตำบลหนองน้ำใหญ่ กับตำบลอมฤต ห่างจากริมคลองบางคลี ฝั่งเหนือไปทางทิศเหนือระยะ 990 เมตร

ทิศตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 ตามแนวเส้นแบ่งเขตตำบลหนองน้ำใหญ่ กับตำบลอมฤตผ่านคลองบางคลีแล้วเลียบตามแนวเส้นแบ่งตำบลจักราชกับตำบลตาลาน และตำบลลาดชิด

ทิศใต้ จากหลักเขตที่ 3 เลียบตามแนวเส้นแบ่งเขตตำบลจักราชกับตำบลลาดชิดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงหลักเขตที่ 4 ตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 5 ซึ่งตั้งบนเส้นแบ่งเขตของตำบลคอนลานกับคลองบางคลีไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะ 100 เมตร

ทิศตะวันตก จากหลักเขตที่ 5 เลียบตามแนวเส้นแบ่งเขตของตำบลหนองน้ำใหญ่กับตำบลคอนลาน ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บรรจบหลักเขตที่ 1

ภาพที่ 3 ลักษณะการแบ่งเขตของชุมชนลาดชะโด (วันดี พินิจวรสิน, 2555)

วิสัยทัศน์และนโยบาย

วิสัยทัศน์

“เป็นท้องถิ่นที่รักสามัคคี มีคุณธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานการบริหารจัดการ ตามหลักบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี”

นโยบาย

1. นโยบายด้านการเมืองการบริหาร

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมถึงการบริหารงานที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพตรวจสอบได้ ให้การบริการแก่ประชาชนด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นธรรม เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

2. นโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

เป้าหมายการพัฒนา คือ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลให้ได้มาตรฐาน เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ให้ประชาชนได้รับความสะดวกปลอดภัยเพิ่มประสิทธิภาพในการรับ และระบายน้ำของคลองสาขา เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณูปโภคในพื้นที่ และจัดวางโครงข่ายไฟฟ้าสาธารณะอย่างทั่วถึง

3. นโยบายด้านสังคม

มุ่งพัฒนาสังคมโดยรวมของเทศบาล ให้ประชาชนมีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งให้ได้รับบริการด้านสวัสดิการ และสังคมอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ในสังคมให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพอนามัยเด็ก เยาวชน และประชาชนให้มี สุขภาพดีถ้วนหน้า ให้ความสำคัญกับการดูแล และส่งเสริมป้องกันสุขภาพของตนเองมากขึ้น ให้การสงเคราะห์ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส อย่างเป็นธรรม

4. นโยบายด้านเศรษฐกิจ

ส่งเสริมและพัฒนาในด้านเศรษฐกิจโดยรวมของเทศบาล เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม มีการรวมตัวกันเพื่อการเรียนรู้ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และสนับสนุนกลุ่มอาชีพการเกษตร ส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมการป้องกัน รักษา แก้ไขปัญหา และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ชุมชนน่าอยู่น่าอาศัย โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และกิจกรรมนันทนาการของประชาชน ตลอดจนสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาคลองดำเนินสะดวก และคลองสาขาให้ใสสะอาด โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีความรู้สึกรัก และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตน

6. ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม

ส่งเสริมกิจกรรมด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ สามารถเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดโครงการพัฒนาตลาดลาดชะโดให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยตั้งอยู่พื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่น มุ่งเน้นให้ตำบลลาดชะโดได้ก้าวไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ประวัติชุมชนลาดชะโด

ลาดชะโด เป็นชุมชนที่เจียบสงบแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ลาดชะโดอธิบายถึงการตั้งถิ่นฐานของผู้คนได้อย่างดีว่าผู้ที่อยู่บริเวณที่

ราบต้ำน้ำท่วมถึงด้วยเป็นที่ลาด และปลาชะโด คือ ชื่อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ที่มีมากบริเวณคั้งน้ำ แม่น้ำที่แยกย่อยมาจากแม่น้ำ เจ้าพระยา ชุมชนลาดชะโดตั้งอยู่ขนานกับคลองลาดชะโด (คลอง บางคลี) โดยคลองลาดชะโดเป็นคลองที่รับน้ำมาจากแม่น้ำน้อย โดยแม่น้ำน้อยแยกสาขาออกมาจาก แม่น้ำ เจ้าพระยา ที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง แล้วไหล ไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนลาดชะโดจึง อยู่ขนานริมฝั่งคลอง ที่เริ่มจากคลองบางคลี ที่ประตูกันอำเภอฟักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไปจนถึงตำบลอมฤต และไปสิ้นสุดที่อำเภอบางประมัว จังหวัดสุพรรณบุรี

ด้วยพื้นที่เป็นที่ลาดริมน้ำ ในช่วงฤดูน้ำหลาก ประมาณเดือนสิงหาคม-ธันวาคม น้ำจะท่วมพื้นที่ที่เป็นที่อาศัยของผู้คน แต่ชาวบ้านเรือนของผู้คนจะตั้งขนานไปกับริมน้ำอยู่แล้ว จึงเป็นเรือนลักษณะพื้นสูงที่ให้น้ำไหลผ่านได้ตลอดเมื่อถึงหน้าน้ำ ส่วนหน้าแล้ง หรือฤดูน้ำ ไม่หลากได้ทุน คือผืนดินปกติ เพียงแต่มีระดับสูงต่ำที่แตกต่างกันลาดเอียงสู่ลำคลอง

ลาดชะโด คือ ชื่อคลองที่ถูกขุดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2470 โดยพระยารักษ์ เพื่อเป็นเส้นทาง คมนาคมทางน้ำเพื่อการเกษตรกรรมของคนในพื้นที่และการประมง ความยาว 25 กิโลเมตร ด้วยเมื่อก่อนบริเวณแถบนี้ อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทางน้ำและปลาลาดชะโดเป็นปลา ประจำถิ่นบริเวณนี้ กระจายอยู่ตามท้องนาเมื่อถึงฤดูกาลทำนา และอาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำจืดทั่วไป จักราช คือชื่อเดิมของชุมชนนี้ และเปลี่ยนมาเป็นลาดชะโดตามความอุดมสมบูรณ์ของ ปลาดชะโดนั่นเอง และยืนยันถึงคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” บริเวณที่ราบภาคกลาง โดยเฉพาะอยุธยาได้เป็นอย่างดี

ลาดชะโดเป็นชุมชนเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยอยุธยา ตามประวัติศาสตร์ที่มีบันทึกไว้ในไทย ระบุว่าครั้งที่ 24 ว่าพระยาเสนา รับอาสาไปกับพม่า โดยพม่ามีแม่ทัพชื่อมังฆวนธา สถานที่สู้รบ คือบริเวณตำบลจักราช (ในอดีต ตำบลเสนาใหญ่) ซึ่งบริเวณนี้เป็นพื้นที่สู้รบและเส้นทาง เดินทัพอยู่แล้ว การสู้รบขณะนั้นพม่าหนีทัพกลับไป ตามเส้นทางนี้ จึงยังคงมีชาวพม่าตกหล่น และ อยู่บริเวณนี้ ชุมชนนี้มีการตั้งถิ่นฐานมาถาวรมาตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 2310 เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก กลุ่มคนที่อยู่ก่อน คือมรดกแห่งสงครามดังกล่าว ผู้คนดั้งเดิมบริเวณนี้สันนิษฐานว่าเป็นชาวมอญ ด้วยชาวมอญมักอาศัยอยู่ตามริมน้ำทุกแห่ง และอยู่เรื่อยเผ่กระจายต่อเนื่องไปจนถึง ชุมชนมอญ สามโคก ปทุมธานี หลักฐานที่แสดงความเป็นมอญ คือความเชื่อเรื่องผีหม้อที่เป็นภาชนะดินเผา และตุ๊กตาบรรพบุรุษ ให้ด้านใน และวัดลาดชะโดในอดีตเคยมีเสาหงษ์อยู่ด้านหน้าวัด หันด้านหน้า ของหงษ์ออกไปทางคลองลาดชะโดปัจจุบันและเสาหงษ์เป็นสัญลักษณ์ของวัดมอญ ส่วนคนอีก กลุ่มคือจีนแต่จีวที่เข้ามาค้าขาย และตั้งรกรากอยู่จนถึงปัจจุบัน กลุ่มคนจีนที่เข้ามาแต่แรก จะอาศัย อยู่บนแพริมน้ำ ค้าขายสิ่งของนานาชนิด การค้าขายคึกคักมากเพราะคนจากต่างตำบลทั้งตำบล

ถ้าตะเกียนจะมาซื้อของที่นี่ ต่อมาที่ทางที่อยู่ในแพคับแคบ คนจีนจึงขออนุญาต เจ้าอาวาสวัดลาดชะโดขณะนั้น จื่นมาสสร้างตลาดบนบกพร้อมทำเป็นที่อยู่บนบก แต่ถัดจากวัดมาประมาณ 100 เมตร และกลายเป็นตลาดลาดชะโดมาจนกระทั่งปัจจุบัน (จารุวรรณ จำเพชร และคณะ, 2553)

ประวัติตลาดลาดชะโด

ชุมชนลาดชะโดมีอายุเก่าแก่ราวสมัยหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 หรือ ราวปี พ.ศ. 2310 ก่อตั้งขึ้นโดยชาวกรุงเก่าที่อพยพหนีศึกสงครามมาในครั้งนั้น พื้นที่บริเวณที่ตั้งชุมชนแต่เดิมเรียกว่า “บ้านจักราช” แต่การที่หมู่บ้านนี้มีชื่อว่า “บ้านลาดชะโด” น่าจะมีที่มาจากสภาพพื้นที่ ที่เป็น ที่ลาดริมน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ของคูคลองที่มีอยู่มากมายและอุดมไปด้วยปลาชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะปลาดุก โดยเลาะปลาดุกไปจนถึงขนาดมีค่าเตือนกันว่า เวลาพายเรือให้ระวังไม้พายจะไปโดนปลาดุกเข้า ชาวบ้านลาดชะโดแต่เดิมคงมีการปะปนกันหลายเชื้อชาติ ที่มีมากคือไทย และมอญ การตั้งบ้านเรือนนิยมทำเลริมน้ำ อาชีพหลักของชาวบ้านคือทำนา เพราะหมู่บ้านอยู่ใกล้ทุ่งลาดชะโด ซึ่งเป็นพื้นที่ดินตะกอนปากแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์มีคลองลาดชะโด ซึ่งเชื่อมต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นทางน้ำสำคัญนับว่าเป็นหมู่บ้านที่เป็นอู่ข้าวอู่น้ำในแถบนี้ปัจจุบัน บ้านลาดชะโดได้พัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา อย่างไรก็ดี ชุมชนนี้ยังมีลักษณะของชุมชนเก่าแก่ที่มีองค์ประกอบของชุมชนอย่างครบถ้วน

ภาพที่ 4 สภาพบ้านเรือนในชุมชนลาดชะโด นิยมตั้งริมน้ำ และเป็นบ้านได้ถุนสูง (วันดี พินิจวรสิน, 2555)

ตลาดลาดชะโดเป็นตลาดเก่า อยู่ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพัฒนาการมาจากตลาดน้ำที่มีเรือนแพค้าขายปัจจุบันยกจากน้ำขึ้นบกกลายเป็นตลาดวิถีชีวิตริมน้ำ

ของคนภาคกลางริมคลองลาดชะโดลักษณะตลาดเป็นเรือนแถวขนาดใหญ่หันหน้าเข้าหากัน ทางเดินกว้างขวาง ตลาดชะโดในอดีตเป็นศูนย์กลางการค้าขาย คึกคัก เต็มไปด้วยผู้คนที่มาทำการค้าขายระหว่างกัน มีโรงสีข้าว ใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำ เป็นหลัก บางคนอาจจะเข้ามาเพื่อที่จะเอาข้าวมาสีที่โรงสีซึ่งโรงสีที่นี่เปรียบเหมือนธนาคารของผู้ค้าข้าวคาดว่าในอดีตที่แห่งนี้น่าจะเป็นตลาดขนาดใหญ่เพราะมี โรงภาพยนตร์ด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติก็มีปลาน้ำจืดชุกชุม เป็นภาพที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากร และผู้คน ความน่าสนใจและเสน่ห์ของตลาดเก่าแก่แห่งนี้ที่ดึงดูดให้สถานที่แห่งนี้ได้ใช้เป็นฉากถ่ายภาพยนต์และละครย้อนยุคหลาย ๆ เรื่อง เช่น ดงดอกเหมย รักข้ามคลองและบุญชู และความสุขของกะทิ เป็นต้น นอกจากนี้ตลาดชะโดยังเป็นบ้านเกิดของศิลปินนักร้องและนักแต่งเพลงในยุค 70's คุณธีรศักดิ์ อัจฉินนท์ ผู้ขับร้องเพลงกุหลาบสีแดงและลมหลง ที่เคยโด่งดัง และได้รับความนิยมมากในอดีต ตลาดลาดชะโด เป็นตลาดเก่าแก่ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอายุกว่า 100 ปี โดยพัฒนามาจากเรือนแพค้าขายของชาวจีน ที่ตั้งอยู่สองฝั่งคลองในรูปแบบตลาดน้ำ ต่อมาได้สร้างเป็นตลาดไม้ริมฝั่งคลองสำหรับการค้าขาย แล้วขยายเข้าไปสู่ฝั่งเรื่อย ๆ จำนวนเกือบร้อยคูหา ในชุมชนมีวัด โรงเรียน ศาลเจ้า โรงสี และโรงฉายภาพยนตร์ที่ยังคงสภาพแบบเดิม

ภาพที่ 5 ตลาดลาดชะโดยกจากน้ำขึ้นบกลักษณะตลาดเป็นเรือนแถวขนาดใหญ่หันหน้าเข้าหากัน

ชาวมุขมณฑลชะโดได้ร่วมกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนในชุมชน จนได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น เมื่อปี พ.ศ. 2549 นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงมีสถานที่ที่น่าสนใจ ได้แก่

1. วัดลาดชะโด วัดเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แวะสักการะรูปเหมือนหลวงพ่อบุญมาย์ อิม ฐมฺมสาโร (อิม ผาสุกถ้อย) อดีตเจ้าอาวาสวัดลาดชะโด ซึ่งเป็นที่เคารพของผู้คนในชุมชน ชมศาลาการเปรียญเก่าแก่ ขนาดใหญ่ที่สุดในกรุงเก่า สร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2456

เสาทำจากขุ้งไม้ตะเคียนทั้งต้น พื้นทำจากไม้สักทองทั้งหลัง

ภาพที่ 6 ศาลาการเปรียญเก่าแก่ วัดลาดชะโด และ โบสถ์วัดลาดชะโด

2. โรงเรียนวัดลาดชะโด (ประกาศวิทยาคาร) มีอาคารเรียนสร้างด้วยไม้ได้ถุนสูง รูปตัว E สร้างเมื่อ ปี พ.ศ. 2503 เป็นอาคารไม้ที่ยาวที่สุดในประเทศไทย บริเวณหน้าโรงเรียน วัดลาดชะโด มีปลาทะเลมากมาย อาทิ ปลาชะโด ปลากลาย ปลาหางแพน ปลาสวาย ปลาสาคร และปลาเสือ

ภาพที่ 7 โรงเรียนวัดลาดชะโด

3. บ้านขุนพิทักษ์บริหาร เป็นบ้านไม้ทรงโบราณ 2 ชั้น ติดกับแม่น้ำน้อยเป็น ที่อยู่อาศัย ของคหบดีซึ่งทำการขนส่งทางเรือในอดีต (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

ประวัติหรีดผ้าลาดชะโด

ลาดชะโดเป็นแห่งแรกที่ได้นำผ้าขนหนู มาประดิษฐ์เป็นพวงหรีด โดยการขึ้นรูปบนกระดาษแข็งหรือแผ่นโฟมเป็นรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 เนื่องจากกระษัตริย์นั้นมีความนิยมพวงหรีดประดับหน้างานศพ แต่เป็นพวงหรีดดอกไม้สด ร้านจัดจำหน่ายพวงหรีดดอกไม้สดมักอยู่ตามเมืองที่มีการขนส่งดอกไม้สะดวก

พวงหรีดดอกไม้แห้งกำลังผลิตเปลี่ยนเป็นพวงหรีดดอกไม้สด แต่ร้านหรือดอกไม้สดจะเปิดได้เฉพาะในตัวเมืองที่เจริญเท่านั้น เพราะต้องจัดทำอยู่ในห้องเย็น บ้านนอกไม่มีหรีดใช้ จึงเริ่มเลียนแบบหรีดจีน ทำเป็นหรีดผ้าเด็ก แต่หรีดผ้าเด็กของจีนมีความหมายลึกซึ้ง ผู้รู้พอเห็นตัวหนังสือที่ติดไว้บนหรีดผ้าเด็กจีน ก็รู้ว่าผู้ตายเป็นหญิงหรือเป็นชาย เป็นคนอายุมากหรืออายุน้อย แต่หรีดลักษณะนั้นไทยไม่สามารถเลียนแบบได้ จึงนำผ้ามาวางไว้บนแผ่นคฟม แล้วเปลี่ยนรูปดอกไม้ เย็บติดกับแผ่นโฟม และได้พัฒนามาเป็นรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นต่อ

หรีดผ้าชาวลาดชะโด ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท

1. แบบดอกไม้ มีแบบกุหลาบ ดอกเหมย ดอกทิวลิป ดอกทานตะวัน
2. แบบรูปสัตว์ มีแบบหงส์ นกนางพวง ห่านคู่ มังกร พญานาค ช้างม้า หมู

หรีดผ้าชาวลาดชะโด เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง คือต้องทำด้วยมือ ไม่สามารถทำด้วยเครื่องจักรได้ จึงช่วยให้ชาวบ้านลาดชะโดทำเป็นงานอดิเรก มีรายได้พออยู่พอกิน

หรีดผ้าลาดชะโด เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและจัดจำหน่ายได้จำนวนมาก มีรถบรรทุกออกไปจัดส่งตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาคและหรีดต้องทำขึ้นด้วยความสามารถและใจรัก เพราะเป็นงานศิลปะที่ใช้ในการตกแต่งริบบิ้น แถบสีต่าง ๆ เมื่อเฝ้าสังเกตการทำหรีด พบว่า ผู้ที่มีความชำนาญ เป็นอย่างยิ่ง สามารถตัดเย็บริบบิ้น มาจัดวางให้กลายเป็นดอกไม้ได้ หรีดนอกจากมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน คือดอกไม้ และสัตว์ แล้วยังมีการคิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยทำนาฬิกา หม้อ กาละมัง ช้อน หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้จริงมาจัดนับว่าเป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้ดีทีเดียว การเรียนรู้ในการเริ่มต้นมีการสอนโดยคิดค่าเรียนแบบละ 500 บาท (ชนิดของหรีด) เมื่อทำเป็นแล้วจะรับอุปกรณ์จากเจ้าเก่าหรือคนจัดส่งให้ทำและได้ค่าตอบแทน

ประวัติการทำปลา (การทำประมง)

ตั้งแต่อดีตชุมชนชาวลาดชะโดเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ จึงมีความสัมพันธ์กับสายน้ำดูสายเลือดซึ่งความสัมพันธ์นี้ ทำให้ชาวลาดชะโดต้องพึ่งพาอาศัยลำคลองลาดชะโดเป็นสำคัญ ทั้งการคมนาคม ประเพณีวัฒนธรรม การอยู่อาศัยหรือแม้แต่อาหารการกิน ในอดีตลำคลองแห่งนี้ใช้เป็นที่ยูจรกันระหว่างอำเภอต่าง ๆ เพื่อค้าขาย ทำให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ ปลาที่

ล้าคลองลาดชะโดนี้ จะถูกไล่เลียงไปค้าขายที่ตลาดปลาที่ท่าเตียน กรุงเทพฯ พื้นที่ท่าเตียน มีพื้นที่ทอดยาวไปตามถนนมหาราชและแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าเตียนมีเนื้อที่ประมาณ 3.5 ไร่ ในสมัยรัชกาลที่ 4 ตลาดท่าเตียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ตลาดท่าเตียนกลายเป็นแหล่งสินค้าของภาคกลางที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เนื่องจากบริเวณนี้มีท่าเลดี เหมาะแก่การค้าขาย เป็นสถานที่รับสินค้า จากคลองบางหลวงและบางกอกน้อย ตลอดจนอาหารทะเลและสินค้าต่างเมือง เพราะ อยู่ริมน้ำมีท่าเรือจอดอยู่ใจกลางเมืองเขตชุมชนและไม่มีเจ้าของ จึงทำให้ชาวบ้านจากคลองลาดชะโด นำปลาที่ไปขายที่ตลาดท่าเตียน โดยลัดเลาะออกจาล้าคลองลาดชะโด ไปตามแม่น้ำน้อยจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยา มุ่งหน้าสู่กรุงเทพมหานคร และตลาดท่าเตียนยังเป็นตลาดน้ำที่สำคัญในสมัยก่อน เมื่อการค้าเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด ในช่วงรัชกาลที่ 5 ทำให้มีการข้ามฟากได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นจากฝั่งธนบุรี ประกอบกับได้มีการตัดถนนและปรับปรุงถนนให้กว้างขึ้น จึงทำให้เส้นทางในการขนส่งเข้ามายังตลาดท่าเตียนมีหลายเส้นทาง ตลาดท่าเตียนจึงเป็นตลาดที่มีความสำคัญมาก กระทั่งเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ถนนเริ่มเป็นที่นิยมใช้กัน การสัญจรทางน้ำจึงค่อย ๆ ลดความสำคัญในการสัญจรลงไป แต่การเลี้ยงชีพของชาวลาดชะโดยังคงพึ่งพาสายน้ำแห่งนี้มาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จากที่สมัยก่อน จะนำทั้งปลาสด ๆ และปลาแห้งไปขายที่ตลาดปลาที่ท่าเตียน แต่ปัจจุบันปลามีจำนวนน้อยลง ทำให้ชาวลาดชะโดมีการปรับเปลี่ยนการทำประมงภายในชุมชน จากการส่งออกปลา ปัจจุบันชาวบ้านนิยมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลา เช่น ปลาเค็ม ปลาแห้ง การตากปลาแห้งเป็นกรรมวิธีในการถนอมอาหารหรือเก็บปลาที่มีหูกชุมในหน้าน้ำไว้รับประทานให้ได้นานที่สุด ปลาที่นำมาทำปลาแห้ง

ลักษณะการทำประมงทั่วไปของชาวลาดชะโดในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้ 1) การเลี้ยงปลาในกระชังปลา 2) การจับปลาเพื่อยังชีพ 3) การแปรรูป การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการทำปลา โดยส่วนใหญ่จะนิยมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลา เช่นการทำปลาเค็ม ปลาแห้ง เป็นต้น ซึ่งปลาเหล่านี้สามารถหาได้จากล้าคลองลาดชะโด และจากอำเภอรอบนอก เช่น อำเภอบางปะมี จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ซึ่งคนในครอบครัวก็จะแบ่งหน้าที่กันในการทำงาน คือผู้ชายจะทำหน้าที่ออกหาปลาในตอนเช้ามืดแล้วกลับมาตอนบ่าย เพื่อนำปลาที่ได้มาให้ผู้หญิงทำหน้าที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ ที่ทำจากปลา ซึ่งการออกไปหาปลาแต่ละครั้ง ชาวบ้านบอกว่าอาจได้ถึง 60 กิโลกรัม ต่อครั้งมรการออกไปหาปลารอบนอก โดยเฉพาะอำเภอบางปะมี จังหวัดสุพรรณบุรี จะได้ปลาจำนวนมาก เพราะปลาหูกชุม หรือบางครั้ง จะมีชาวบ้านด้วยกันเอง มาขายปลาสดให้ถึงบ้านที่รับซื้อปลาไว้แปรรูปโดยปลาที่นำมาขายก็จะเป็นพวกปลากระดี่หม้อ ปลากระดี่นาง ปลาเถย ปลาสร้อย เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พินุลย์สิทธิ์ โชคชัย (2541) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมอาชีพเสริมเกษตรกรชุมชนแบบพึ่งตนเองของข้าราชการชั้นประทวน กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 4 โดยเน้นลดรายจ่ายในครอบครัวและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 4 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 4 เกี่ยวกับเศรษฐกิจครอบครัว และ 3) ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพเสริมเกษตรกรชุมชนแบบพึ่งตนเอง ของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 4 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเด็นคำถามในการอภิปรายเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม และแบบสัมภาษณ์ กับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS/PC⁺ สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย t-test และ Wilcoxon Signed Ranks Test กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 4 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า 1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง หลังกิจกรรมแทรกแซงมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมเกษตรกรชุมชนแบบพึ่งตนเองมากขึ้น สามารถลดรายจ่ายในครอบครัวได้ และได้มีการจัดตั้งกลุ่ม 2) สภาพปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างได้ลดลง แต่ยังมีความต้องการจะได้รับความรู้ด้านอาชีพเสริมเกษตรกรชุมชนแบบพึ่งตนเองอีก และ 3) ได้รูปแบบที่เหมาะสม ในการส่งเสริมอาชีพเสริมเกษตรกรชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยการให้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ การจัดตั้งกลุ่ม การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมอาชีพ ฯ สร้างเครือข่ายด้านวิชาการและการตลาด และการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ปราโมทย์ พรหมจันทร์ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง อาชีพเสริมของข้าราชการครูจังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมของข้าราชการครู 2. ศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้ข้าราชการครูเข้าสู่อาชีพเสริม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำเสนอโดยการบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ กับข้าราชการครูจังหวัดลำปางที่ประกอบอาชีพเสริม จำนวน 10 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมของข้าราชการครูในจังหวัดลำปางเริ่มต้นจากการที่ครูได้รับข่าวสารหรือข้อมูลจากบุคคลในการประกอบอาชีพเสริมที่ตนเองสนใจ ได้แก่ เพื่อนครูและเครือข่าย ทำให้ได้รับข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพเสริม หากไม่มีทักษะและประสบการณ์ด้านอาชีพมาก่อนจะเข้ารับการฝึกอบรมด้านอาชีพ จนเกิดความมั่นใจที่จะทดลองประกอบอาชีพเสริม

เมื่อทดลองทำระยะหนึ่งแล้วครูส่วนใหญ่มักประสบกับปัญหาไม่สามารถแข่งขันกับนักธุรกิจในอาชีพนั้นได้ ไม่มีเวลาในการประกอบอาชีพเสริมและประเมินว่ามีรายได้ไม่น้อยหรือไม่คุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป จึงมีการปรับเปลี่ยนอาชีพเสริมไปจนกว่าจะเข้าสู่อาชีพเสริมที่มีความเหมาะสมกับตนเอง และมีความพอใจในรายได้ที่ได้รับ ข้าราชการครูเข้าสู่อาชีพเสริมโดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ เข้าสู่อาชีพเสริมโดยมีทักษะและประสบการณ์และเข้าสู่อาชีพเสริมโดยไม่มีความพร้อม ซึ่งต้องแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพเสริมนั้น เจาะใจที่ทำให้ข้าราชการครูเข้าสู่อาชีพเสริม ได้แก่ รายจ่ายในครอบครัวไม่พอเพียง การมีหนี้สิน ความสามารถในการบริหารเวลาประกอบอาชีพเสริม และการได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อนครูที่โรงเรียนและนักธุรกิจในอาชีพ

วาริ ถาวรวงศ์กิจ (2548) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาเครือข่าย และลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริม 2. ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดเครือข่าย การเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเสริมอยู่ในหมู่บ้าน จำนวน 10 ราย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า 1. เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบทเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ผ่านเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน และภายนอกชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทักษะอาชีพและประสบการณ์การประกอบอาชีพเสริมที่เกษตรกรสนใจและเลือกทำ เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ได้แก่ เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ และผู้นำชุมชนซึ่งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในแนวนอนที่มีให้เห็นอยู่เสมอในสังคมชนบท และเครือข่ายการเรียนรู้กับภายนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบันหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในแนวตั้ง ที่มีบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ทักษะการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสนับสนุนด้านเงินทุน และด้านการตลาด 2. ลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรที่มีประสบการณ์ ความรู้ที่แลกเปลี่ยนเป็นความรู้ติดตัวคนเรียนรู้จากของจริงกับเจ้าของประสบการณ์จริง ๆ ในลักษณะธรรมชาติวิสัยในภาษาและบรรยากาศแบบชาวบ้านด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจซึ่งกันและกันได้ การติดต่อกันจะมีลักษณะแนวนอน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรก็ไม่ปฏิเสธการเรียนรู้จากภายนอกหรือแนวตั้งเช่น การเรียนรู้จากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกชุมชน เพียงแต่ว่าเนื้อหาหรือประสบการณ์นั้นจะต้องได้รับการยืนยันจากเกษตรกรรายอื่นในชุมชนด้วย สำหรับในกลุ่มของเกษตรกรที่ก้าวหน้าจะมีลักษณะการเรียนรู้ที่ผสมกลมกลืนความรู้ใหม่ที่ได้รับเพิ่มมาเข้ากับความรู้

เดิมที่มีอยู่ด้วย 3. เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริม เกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบกัน ซึ่งปัจจัยที่พบส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับตัวของเกษตรกรทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ และเพื่อน สภาพความพร้อมทางเศรษฐกิจ และปัจจัยเฉพาะบุคคลของเกษตรกร ซึ่งได้แก่ อุปนิสัยส่วนตัวที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ ความต้องการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทักษะอาชีพและประสบการณ์ ความต้องการด้านการตลาด และการขาย รวมทั้งระยะเวลา และความบ่อยครั้งที่เกษตรกรพบปะกันด้วยนอกจากนี้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นและผลักดันให้เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบทเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือขนานนามหาความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมของตนเอง

เกียรติศักดิ์ แก้วมหาชัย (2550) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการเลือกประกอบอาชีพเสริมของชาวนา ในเขตตำบลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชาวนา ในเขตตำบลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี 2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเลือกประกอบอาชีพของชาวนาในเขตตำบลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในเขตตำบลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย เครื่องมือในการวิจัย คือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตารางไขว้การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเสริม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว กับ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยตัวแทนในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา ในเขตเทศบาลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 348 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า 1. ชาวนาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเสริมรับจ้าง (ร้อยละ 38.20) เป็นเพศชาย (ร้อยละ 59.50) มีช่วงอายุระหว่าง 41-60 ปี (ร้อยละ 53.20) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 81.90) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 87.40) มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน (ร้อยละ 69.80) มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท (ร้อยละ 66.70) มีรายจ่ายค่าอาหารต่อปีไม่เกิน 20,000 บาท (ร้อยละ 72.10) มีรายจ่ายค่าเสื้อผ้าต่อปีไม่เกินปีละ 3,000 บาท (ร้อยละ 72.70) มีรายจ่ายค่ายาต่อปีไม่เกิน 3,000 บาท (ร้อยละ 92.40) มีรายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 70.40) มีรายจ่ายค่าอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรต่อปี น้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 85.30) มี รายจ่ายอื่น ๆ ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 68.20) ส่วนใหญ่มีภาวะหนี้สิน (ร้อยละ 63.80) ในขณะที่มีภาวะเงินออม (ร้อยละ 59.20) เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 100) ไม่มีตำแหน่งในชุมชน (ร้อยละ 84.20) 2. แรงจูงใจในการเลือกประกอบอาชีพเสริมของชาวนาในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, $SD = 0.77$) โดยมี

แรงงูใจในการเลือกประกอบอาชีพเสริมสามลำดับแรกคือด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านความพึงพอใจส่วนตัว และมีแรงงูใจด้านข้อมูลข่าวสารเป็นลำดับสุดท้าย 3. การเปรียบเทียบแรงงูใจในการประกอบอาชีพเสริมของชาวนา จำแนกตามประเภทของอาชีพเสริมโค่นรวมพบว่าแต่ละอาชีพมีแรงงูใจแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแรงงูใจเป็นรายด้านพบว่า ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านความรู้ความสามารถ และด้านความพึงพอใจส่วนตัวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภานุกา แจ่มดอน (2551) ศึกษาเรื่องกระบวนการเข้าสู่อาชีพและสภาพการทำงานของผู้รับงานไปทำที่บ้าน: กรณีศึกษาผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการจัดเย็บเสื้อผ้าชุมชนจิตถาวรณ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่อาชีพของผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า 2. ศึกษาสภาพการทำงาน และรูปแบบของงานที่รับไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า 3. ศึกษาสวัสดิการและการดูแลตนเองของผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กับผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า จำนวน 15 คน ระยะเวลา 12 เดือน (มีนาคม 2550-มีนาคม 2551) ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) เกิดจากฐานะที่ยากจน และเป็นผู้ที่มิการศึกษา น้อย 2) โดยการแนะนำของญาติพี่น้อง เพื่อน และคนรู้จัก 3) สมาชิกในครอบครัวประกอบอาชีพเย็บผ้าอยู่ก่อน 4) กำลังว่างงาน สาเหตุของการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพในกิจการเย็บผ้า พบว่าผู้รับงานเย็บผ้าส่วนใหญ่เห็นว่าอาชีพนี้เหมาะกับผู้ที่มีความรู้ น้อย รายได้ดี และเป็นอาชีพที่อิสระ ไม่มีผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาชีพรับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า พบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมทำให้คนในชุมชนต้องละทิ้งถิ่นฐานเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมหลัก และเป็นถิ่นนิยมของคนต่างจังหวัดที่มุ่งหน้ามาหางานทำเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้าในบ้านของตนเอง และบ้านเช่าเป็นสถานที่ประกอบการตัดเย็บเสื้อผ้า โดยใช้ชั้นล่างเป็นสถานที่ทำงานเย็บผ้า และชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย รับผ้าจากนายจ้างโดยตรง โดยส่วนใหญ่เย็บผ้าเป็นเสื้อยืด มีเครื่องจักรเป็นอุปกรณ์เป็นของตนเอง ทำงานวันละ 18 ชั่วโมง โดยไม่มีวันหยุด มีรายได้ไม่แน่นอน มีรายจ่ายครอบครัวละประมาณ 10,000 บาท รับเงินครั้งเดียวเมื่อวันส่งงาน ผู้รับงานไปทำที่บ้านไม่ได้รับสวัสดิการใด ๆ จากผู้ว่าจ้าง แต่มีการรักษาตนเองจากการเจ็บป่วยและช่วยเหลือกันเองในทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมแบบเครือญาติ และประเพณีนิยมท้องถิ่นของกลุ่มเย็บผ้าด้วยกัน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ผู้รับงานไปทำที่บ้านใน

กิจการตัดเย็บเสื้อผ้า ส่วนใหญ่ ยังขาดความใส่ใจในการดูแลป้องกันปัญหาสุขภาพของตนเอง เช่นมีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ผ้าปิดจมูกในขณะที่ทำงานเย็บผ้า หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้มีการณรงค์ให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้าเกิดความตื่นตัวในการดูแลป้องกันสุขภาพของตนเอง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า

ณรงค์ คงบำรุง (2552) ศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยประชาชนบ้านหนองบัว หมู่ที่ 6 ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ วัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยประชาชน ศึกษาปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 2 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 1 คน แกนนำกลุ่มอาชีพ จำนวน 12 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 2 คน เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล 1 คน เจ้าหน้าที่สหกรณ์อำเภอ 1 คน เจ้าหน้าที่พัฒนากรอำเภอ 1 คน เจ้าหน้าที่วิทยาลัยการเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ 1 คน เจ้าหน้าที่วิทยาลัยการอาชีพขุนหาญ 1 คน ประชาชน 3 คน รวบรวมข้อมูลโดย การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง ใช้เวลา 50-60 นาที แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องในเชิงเหตุผลโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี สัมภาษณ์ ข้อมูลประกอบการบอกเล่าจากคำพูดของผู้นำและประชาชนเพื่อย้ำความถูกต้องชัดเจน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยประชาชนบ้านหนองบัว เริ่มต้นจากกลุ่มประชาชน จำนวน 10 คน ด้วยประสบการณ์ และแนวคิดของตนเอง ซึ่งได้เคยเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มีการลองผิดลองถูก พร้อมกับได้ศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รื้อฟื้นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลคืออย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาสู่กระบวนการกลุ่มอาชีพภายในหมู่บ้าน 12 กลุ่ม คือ กลุ่มปุยอินทรี (EM) กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มพัฒนาพันธุ์ข้าว กลุ่มทำน้ายาเอนกประสงค์ กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มทอผ้า กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทำขนมอบขนมไทย กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มซ่อมเครื่องยนต์ขนาดเล็ก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มกองทุนเงินล้าน ปัจจัยภายใน ที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยประชาชนพบว่า การรู้จักใช้เวลา หลังจากการประกอบอาชีพประจำวัน ตำแหน่งทางสังคมทำให้เป็นที่ยอมรับ ความเป็นนักเกษตรกรก้าวหน้า มีเจตคติตรงกัน การประกอบอาชีพเหมือนกัน มีความอาวุโส และเป็นผู้นำ ศึกษาข้อมูลอย่างต่อเนื่อง มีความเสียสละ มีที่ทำกินเป็นของตนเอง สมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนปัจจัยภายนอก

ณัฐอริยา สุขสุวรรณพร (2553) ศึกษาเรื่องการสร้างอาชีพเสริมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี 2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี 3. เพื่อศึกษาระดับความต้องการอาชีพเสริมที่มีต่อระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถาม กับประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอ่างศิลา จำนวน 400 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อาชีพเสริมที่ประชาชนมีความต้องการมากที่สุด คืออาชีพเสริมด้านการบริหาร รองลงมา อาชีพเสริมด้านเกษตรกรรม อาชีพเสริมด้านศิลปหัตถกรรม และอาชีพเสริมด้านรับจ้าง โดยประเภทอาชีพเสริมที่ต้องการมากที่สุด คืออาชีพค้าขาย ในด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนพบว่า ประชาชน มีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกับความต้องการอาชีพเสริมของประชาชน ซึ่งในด้านผลกระทบต่ออาชีพเดิม ประชาชนมีความต้องการอยู่ระดับที่สูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังคงมีแนวคิดที่จะประกอบอาชีพที่ตนเองถนัด โดยอาชีพเสริมนั้นต้องไม่มีผลกระทบต่ออาชีพเดิม ไม่ต้องเดินทางไปทำงานในต่างพื้นที่ และยังต้องการที่จะมีอาชีพเสริมเป็นลักษณะแบบอุตสาหกรรม ในครัวเรือนที่สมาชิกในครอบครัวมาช่วยกันทำ และเมื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่แตกต่างกัน ต่างมีระดับคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันไปด้วย

ชไมพร สืบสุโท, รัตนา สิริ และฉัญญิกานต์ สุริยะสาร (2554) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขัน กรณีศึกษากลุ่มอาชีพทอผ้าลายสายฝน ตำบลบ้านก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขัน 2. วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มอาชีพ 3. แสวงหากลยุทธ์การพัฒนา กลุ่มอาชีพทอผ้าลายสายฝน ตำบลบ้านก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มและการจัดเวทีชุมชน และนำข้อมูลที่ได้จากเวทีวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ประชากร คือ ประธาน คณะกรรมการ สมาชิก ปราชญ์ชาวบ้าน และลูกค้า จำนวน 170 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 78 ขึ้นไป มีอาชีพทำไร่ ทำสวนเป็นส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ และมีดำเนินงานมากกว่า 5 ปี ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนตำบลบ้านก้วมีฐานทรัพยากรที่หลากหลาย เช่น การมีส่วนร่วมและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่หลากหลายและมีภูมิปัญญาชุมชน และเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ 1 ใน 10 ตำบลของอำเภอมะนัง โดยมีนโยบายรัฐบาลเอื้ออานวยให้กลุ่มอาชีพมีโอกาสในการเจริญเติบโต อาทิ

งบประมาณสนับสนุน อุปกรณ์ เครื่องมือในการทอผ้า การฝึกอบรมและสนับสนุนวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ ผ่านกระบวนการทำกิจกรรมในการพัฒนากลุ่มอาชีพ ส่งผลให้กลุ่มมีศักยภาพมากขึ้น แต่พอนานไปงบประมาณเหล่านั้นได้หมดลง เมื่อวิเคราะห์ปัญหาพบว่า กลุ่มมีการรวมตัวแบบหลวม ๆ สมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วม มีเพียงผู้นำ และการดำเนินการเป็นหลัก ผลกระทบขาดความหลากหลาย การบริหารจัดการอ่อนด้อย การแสวงหากลยุทธ์การพัฒนา คือ การจัดทำแผนธุรกิจ ซึ่งประกอบไปด้วยบทสรุปผู้บริหาร การวิเคราะห์สถานการณ์ธุรกิจ วิสัยทัศน์ผู้ประกอบการ พันธกิจองค์กร แผนการตลาด แผนการผลิต แผนการเงิน แผนการดำเนินงาน และแผนบริหารความเสี่ยง

สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน ภาคกลาง (2555) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน สภาพการดำเนินงาน ความคาดหวัง ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง 2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เครื่องมือแบบสอบถาม กับกลุ่ม ผู้บริหาร กศน. จังหวัด ผู้บริหาร กศน. อำเภอ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กศน. จังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงาน กศน. อำเภอ และผู้เรียนวิชาอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ผลการศึกษาสรุปได้ว่าสภาพการดำเนินงาน ความคาดหวัง ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มพบว่า กลุ่มผู้บริหาร มีความคิดเห็นว่า สภาพการดำเนินงาน และความคาดหวังด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดำเนินงานและความคาดหวังด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) กลุ่มเจ้าหน้าที่ มีความคิดเห็นว่าสภาพการดำเนินงาน และความคาดหวังด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดำเนินงานและความคาดหวังด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) กลุ่มผู้เรียน มีความคิดเห็นว่า สภาพการดำเนินงานและความคาดหวัง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสภาพการดำเนินงาน และความคาดหวังตาม โดยภาพรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันหรือแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p > .05$)

จากการศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชีพ อาชีพเสริมข้างต้น พบว่า กระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพเสริมแบ่งออกเป็นการศึกษาใน 9 ประเด็น ได้แก่ 1. เงื่อนไขการเข้าสู่อาชีพเสริม อาทิเช่นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเสริม (พิบูลย์สิทธิ์ โชคชัย, 2541, กิตติกร ประทีป ณ ถลาง, 2547) 2. ปัญหาและความต้องการ (พิบูลย์สิทธิ์ โชคชัย, 2541, เสาวลักษณ์ แต่งตั้ง, 2549) 3. รูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพ (พิบูลย์สิทธิ์ โชคชัย, 2541) 4. กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม (ปราโมทย์ พรหมจันทร์, 2546; เสาวลักษณ์ แต่งตั้ง, 2549) 5. ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเสริม (อิสราภรณ์ ชูชุก, 2550) 6. ลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของการประกอบอาชีพเสริม (วาริถาวรรุ่งกิจ, 2548; สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน ภาคกลาง, 2555) 7. ความต้องการ แรงจูงใจ การตัดสินใจในการประกอบอาชีพเสริม (เกียรติศักดิ์ แก้วมหาชัย, 2550) 8. การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ (อนงค์พรรณ หัตถมาศ, สุวภา ศิริเทพ, 2554) และ 9. กลยุทธ์การพัฒนาอาชีพเสริม (ชไมพร สืบสุโท และคณะ, 2554) 10. กระบวนการพัฒนาอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ณรงค์ คงบำรุง, 2552) ซึ่งในประเด็นกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากสถานะสังคม เศรษฐกิจ ในปัจจุบัน ข้าวของราคาแพงขึ้น ประชาชนมีการใช้จ่ายในการบริโภคสิ่งของใช้จำเป็นมากขึ้น และพื้นที่ดังกล่าวประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการทำประมง และยังมีสภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทำให้ประชาชนส่วนมากที่ประกอบอาชีพในท้องถิ่น มีฐานะพอกินพอใช้ บางครอบครัวก็มีฐานะยากจน ส่วนมากประชาชนที่ฐานะปานกลาง พอกินพอใช้จะประกอบอาชีพในหน่วยงานของรัฐ เช่น การทำงานที่สถานีอนามัยตำบล, เทศบาลส่วนตำบล, รับราชการ ข้าราชการตำรวจ, และข้าราชการครู แต่พอศึกษาออกไป ส่วนมากอาชีพหลักของประชาชนในท้องถิ่น จะประกอบอาชีพทำนา และทำประมง แทบทุกหลังคาเรือนทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย หรืออาชีพหลักให้ผลตอบแทนน้อย และประชาชนบางคนยังเป็นหนี้จากการประกอบอาชีพ หรือมีปัญหาในการประกอบอาชีพประสบกับอุทกภัยน้ำท่วม ประชาชนปัจจุบัน จึงนิยมประกอบอาชีพพอเสริม ที่สามารถหาทรัพยากรได้จากพื้นที่ในชุมชน และสามารถประกอบอาชีพเสริมที่บ้านได้ โดยไม่เสียค่าเช่าที่ และเป็นการลดรายจ่าย และเป็น การเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน รวมไปถึงประชาชนในชุมชนสามารถเลือกประกอบอาชีพเสริมตามความถนัด และทักษะของตนเอง จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนโครงการ โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนเทศบาลตำบลลาดชะโด อำเภอฟักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา